

รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

เรื่อง

การพัฒนาวินัยในตนเองด้วยกิจกรรมการจัดเก็บของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย

นางสาวพรชนก บุตสะพรม

รหัส 571081321028

โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมือง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเองด้วยกิจกรรมการจัดเก็บของเล่น ประชากรคือเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย อำเภอ จังหวัด ชัยนาท ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน 22 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ กิจกรรมการจัดเก็บของเล่น เพื่อนำไปสู่การสร้างข้อตกลงในการเก็บของและแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองขณะจัดเก็บของเล่น ผลการวิจัยพบว่า ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย อำเภอ จังหวัด ชัยนาท มีวินัยในตนเองเพิ่มมากขึ้นตลอด 3 สัปดาห์ จากร้อยละ 54.16 , 86.15 และ 92.21 ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้มีข้อวิจารณ์ถึงการนำหลักการของแรงจูงใจและการเสริมแรงมาใช้ จึงมีผลให้ค่าร้อยละของความก้าวหน้าในพฤติกรรมเป็นไปได้ในลักษณะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อแสดงรายละเอียดของแนวคิด หลักการ กระบวนการจัดทำและพัฒนาตลอดจนผลจากการนำกิจกรรมการจัดเก็บของเล่นไปใช้ การดำเนินงานครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีวินัยในตนเอง โดยมุ่งส่งเสริมคุณลักษณะตามวัยให้สอดคล้องตามความต้องการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542

รายละเอียดของเอกสารเล่มนี้จำแนกเป็น 6 ส่วน คือ บทนำ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการดำเนินงาน การวิเคราะห์ข้อมูล สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตลอดจนภาคผนวกที่แสดงรายละเอียดของเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน

ขอขอบคุณครูและผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ในการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากิจกรรมการจัดเก็บของเล่น และแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองขณะเก็บของเล่น ได้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษาคณะครูที่ให้การสนับสนุน และช่วยเหลือในทุกด้านด้วยดี

นางสาวพรชนก บุตสะพรม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
สมมติฐานการวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
นิยามคำศัพท์เฉพาะ	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546	4 – 5
พัฒนาการ	6 - 20
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสริมแรง	21 - 30
วินัยในตนเอง	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32 - 33
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	34
เครื่องมือที่ใช้	34
การเก็บรวบรวมข้อมูล	34 - 37
การวิเคราะห์ข้อมูล	38
สถิติที่ใช้ในการวิจัย	38 – 40

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	41 - 43
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	
วัตถุประสงค์การวิจัย	44
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	44
วิธีวิจัย	44
ผลการวิจัย	44
การอภิปราย	45
ข้อเสนอแนะ	45 – 46

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก	แผนการจัดประสบการณ์
ภาคผนวก ข	แบบสังเกตพฤติกรรม
ภาคผนวก ค	ภาพประกอบกิจกรรม
ประวัติผู้วิจัย	

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช พ.ศ. 2546 ต้องการให้เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ การเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยปฏิบัติสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อแม่ เด็ก กับ ผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัยกับเด็กปฐมวัยมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของการพัฒนาทุกด้านอย่างสมดุล การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยโดยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรม พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพและมีความสุข โดยประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพาเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: คำนำ)

จากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ได้ส่งเสริมพัฒนาการเด็กผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยโดยถือว่าการเล่นเป็นงานของเด็ก เด็กเรียนรู้จากการเรียนปนเล่น ผลจากการวิเคราะห์พัฒนาการและคุณลักษณะตามวัยของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 3 ในความรับผิดชอบ พบว่า ในภาคเรียนที่ 1 ของทุกปีการศึกษาเด็กส่วนมากมีคุณลักษณะตามวัยไม่สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณลักษณะตามวัยด้านอารมณ์จิตใจเรื่องคุณธรรมและจิตใจที่ดีงามๆซึ่งสังเกตจากการเก็บของเล่น เด็กๆจะเก็บของเล่นไม่ถูกที่ บางคนเมื่อถึงเวลาเก็บจะเก็บของเล่นอย่างเชื่องช้า เก็บของเล่นมาปะปนกัน โยนของเล่นส่งเสียงดัง ทำให้ของเล่นชำรุด เสียหาย กล่าวโดยสรุปคือ เด็กขาดวินัยในตนเอง จากการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาพบว่ายังขาดกระบวนการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมกับวัย เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ สังคมของครอบครัว ครูจึงต้องพยายามหาทางแก้ไขด้วยวิธีการที่เป็นระบบและไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพจิต เช่น การสร้างข้อตกลงร่วมกัน การให้คำชมเชยให้รางวัล การให้คะแนน การให้ในสิ่งที่เด็กต้องการ ให้การยอมรับและเอาใจใส่เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่รับสิ่งต่างๆได้ง่าย และควรฝึกให้เด็กมีวินัยในตนเอง

จากการศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว วินัยต้องสร้างตั้งแต่วัยเด็กเล็กๆ เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่รับสิ่งต่างๆได้ง่าย หากปลูกฝังสิ่งที่ดี เช่น ความอดทน การรู้จักควบคุมตนเอง ความมีน้ำใจ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะแทรกซึมเข้าเป็นบุคลิกภาพที่ฝังแน่นในตัวเด็กจนเป็นผู้ใหญ่ บุคคลที่มีวินัยในตนเองจะเป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา เคารพกติกา และแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่สังคมยอมรับทั้งต่อหน้าและรับหลัง ความมีวินัยตั้งอยู่บน

พื้นฐานของเหตุผลภายใต้บรรยากาศของความรัก ความอบอุ่นความชื่นชมยินดี และความรู้สึกอิสระอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาจริยธรรมต่อไป การฝึกให้เด็กมีวินัยในตนเองควรยึดหลักบางประการดังนี้

1. ทำให้พฤติกรรมคงทนได้แก่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่เด็กแสดงออกเป็นบางครั้ง ครูจะต้องกระตุ้นให้เด็กแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นอีก เช่นเก็บของเล่นได้ถูกที่ เก็บของเล่นได้ทันตามเวลาที่กำหนด
2. สร้างพฤติกรรมให้เกิดขึ้นเป็นการสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสมให้เกิดกับเด็กเช่นช่วยเพื่อนเก็บของเล่นจัด
3. ลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เป็นการลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมให้หายไปเช่น เด็กที่ชอบเก็บของเล่นด้วยการขว้างหรือโยนเสียงดังปรับเปลี่ยนมาสร้างพฤติกรรมตรงกันข้ามโดยฝึกให้เก็บของเล่นอย่างถนอมไม่เสียงดัง

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการเก็บของเล่นเด็กชั้นอนุบาล 3/3 ของโรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย โดยใช้กิจกรรมนิทาน

สมมติฐานการวิจัย

หลังจากการใช้นิทานเพื่อพัฒนาการพฤติกรรมด้านระเบียบวินัยของเด็กอนุบาล 2 มีพฤติกรรมด้านระเบียบวินัยในชั้นเรียนสูงขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนชาย - หญิง อายุ 5 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 1 ห้องเรียน รวม 22 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย จังหวัดชัยนาท

เนื้อหา

การใช้กิจกรรมนิทานเพื่อพัฒนาพฤติกรรมด้านระเบียบวินัยของเด็กชั้นอนุบาล 2 คัดเลือกนิทานที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหรือสอดคล้องกับพฤติกรรมด้านระเบียบวินัย จำนวน 5 เรื่อง

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ทำการทดลองเป็นระยะเวลา 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ในแต่ละวันทำการทดลอง 1 ครั้ง ในกิจกรรมเสริมประสบการณ์ครั้งละ 20 นาที

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ นิทาน

ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมเด็ก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้พัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กผ่านกิจกรรมการเล่นนิทาน
2. ครูได้พัฒนาวิธีการจัดกิจกรรมการเล่นนิทานสำหรับเด็กปฐมวัย
3. เด็กเกิดพฤติกรรมความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆภายในชั้นเรียน

นิยามคำศัพท์เฉพาะ

1. เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กชาย - หญิง อายุระหว่าง 3 - 5 ปี จำนวน 22 คน ที่กำลัง

ศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาล 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย อ.เมือง จังหวัดชัยนาท

2. นิทาน หมายถึง สื่อสำหรับการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย ไม่มีเด็กคนใดไม่ชอบฟังนิทาน

นิทานสามารถสร้างจินตนาการ ความฝัน ความคิด ความเข้าใจและการรับรู้ให้กับเด็ก

3.วินัยในตนเอง คือ ความสามารถในการปฏิบัติตนให้เป็นไปตามข้อตกลงได้แก่ เก็บของเล่น อย่างทะนุถนอม ไม่ส่งเสียงดังขณะเก็บ ไม่แย่งกันเก็บ เก็บของเล่นได้โดยไม่ต้องเตือน จัดเก็บของเล่นเข้าชุดลง ตะกร้าได้อย่างเรียบร้อย จัดวางของเล่นได้อย่างเหมาะสม และช่วยเหลือเพื่อนในการจัดเก็บของเล่น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

- 1.1 หลักการ
- 1.2 จุดมุ่งหมาย
- 1.3 คุณสมบัติที่พึงประสงค์
- 1.4 พัฒนาการของเด็กวัย 3 – 5 ปี
- 1.5 สาระการเรียนรู้
- 1.6 การจัดประสบการณ์
- 1.7 การประเมินพัฒนาการ

2. พัฒนาการ

- 2.1 ความหมายของพัฒนาการ
- 2.2 หลักการ
- 2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสริมแรง

- 3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ
- 3.2 การให้แรงเสริม
- 3.3 ประเภทของการให้แรงเสริม
- 3.4 การพัฒนาพฤติกรรมด้วยแรงเสริม

4. วินัยในตนเอง

- 4.1 ความหมาย
- 4.2 พฤติกรรมที่บ่งชี้ความมีวินัยในตนเอง
- 4.3 การส่งเสริมวินัยในตนเอง
- 4.4 วินัยกับการเก็บของเล่น

5. การเล่นนิทาน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ) ได้กำหนดปรัชญาการจัดการศึกษา และอบรมเลี้ยงดูเด็กบนพื้นฐานที่สนองความต้องการของเด็กแรกเกิด ถึง 6 ปี ที่ต้องการความรักความอบอุ่น และความเข้าใจ และความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกายอารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา อย่างสมดุลต่อเนื่องไปพร้อมกันทุกด้าน ประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับจะเป็นประสบการณ์ตรงที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ ทั้งนี้เป็นไปเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความสุขกับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างบ้าน สถานศึกษา และชุมชน เพื่อพัฒนาให้เด็กได้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป

หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้ศึกษา เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง ตามลำดับขั้นตอนของพัฒนาการอย่างสมดุลเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามปรัชญาการจักการศึกษาปฐมวัย โดยกำหนดหลักการดังนี้

1. จัดการศึกษาให้ครอบคลุมเด็กทุกประเภท
2. พัฒนาเด็กโดยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชนสังคม และวัฒนธรรม
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ผ่านการเล่น และกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์ที่让孩子สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุข
5. พัฒนาเด็กโดยความร่วมมือระหว่าง ครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา

จุดมุ่งหมาย

มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่างของแต่ละบุคคล เมื่อเด็กจบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เด็กจะมีมาตรฐานในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และด้านคุณลักษณะตามวัย ดังนี้

คุณสมบัติที่พึงประสงค์

1. ร่างกายแข็งแรงเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
2. ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็กได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชม และแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมตามวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการ และมีความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

พัฒนาการของเด็กวัย 3- 6 ปี

ครูเป็นบุคคลสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้พัฒนาตามขีดศักยภาพของแต่ละบุคคล ต้องมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและต้องยึดพัฒนาการของเด็กเป็นหลัก โดยคำนึงถึงวัยความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น ครูจึงต้องศึกษาเป้าหมายที่พึงประสงค์ของพัฒนาการของเด็กทุกด้านก่อนที่จะจัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ และกิจกรรมต่างๆ

ด้านร่างกาย

พัฒนาการด้านร่างกายเป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะความสามารถทางร่างกายของเด็กตั้งแต่แรกเกิดอย่างต่อเนื่อง เช่น ความสามารถในการรับรู้ทางประสาทสัมผัส ทาง การเคลื่อนไหวซึ่งเกี่ยวข้องกับการบังคับกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างการใช้กล้ามเนื้อต่างๆ เป้าหมายในการพัฒนาด้านร่างกายของเด็กมีดังนี้

1. สุขภาพอนามัย มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนัก ส่วนสูง ได้ตามเกณฑ์
2. การเคลื่อนไหว

- รับลูกบอลด้วยมือและลำตัว
- เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้
- เขียนรูปวงกลมตามแบบได้
- ใช้กรรไกรมือเดียวได้
- กระโดดขึ้น-ลง อยู่กับที่ได้

วัย 3-4 ปี

- รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง
- เดินขึ้น-ลงบันไดสลับเท้าได้
- เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้
- ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้
- ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้
- กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้
- กระฉับกระเฉงไม่ชอบอยู่เฉย

วัย 5-6 ปี

- รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นได้ด้วยมือทั้งสอง
- เดินขึ้น-ลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว
- เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้
- ตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนด
- กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้
- ยึดตัว คล่องแคล่ว
- ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตีกระทบดุม ผูกเชือกกรองเท้า ฯลฯ

ด้านอารมณ์และจิตใจ

พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจเป็นการแสดงออกทางอารมณ์และจิตใจ เช่น ดีใจ เสียใจ สนุกสนาน ตกใจ โกรธ ฯลฯ รับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น เป้าหมายในการพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กมีดังนี้

1. การแสดงออกทางด้านอารมณ์

- ร่าเริง แจ่มใส ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้คำชม
- แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก

- กลัวการพลัดพรากจากผู้เลี้ยงดูใกล้ชิดน้อยลง

วัย 3-4 ปี

- ต้องการให้มีคนฟัง คนสนใจ
- เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถ และผลงานของตนเองและผู้อื่น
- แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์
- ชอบท้าทาย

วัย 5-6 ปี

- แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม
- ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
- ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง

2. ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

วัย 3-4 ปี

- เริ่มรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง
- เริ่มรู้จักเลือกเล่นสิ่งที่ตนเองชอบ สนใจ
- เริ่มมีความมั่นใจในตนเอง

วัย 4-5 ปี

- รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง
- รู้จักเลือกเล่นสิ่งที่ตนเองชอบ สนใจ
- เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
- เริ่มมีความมั่นใจในตนเอง

วัย 5-6 ปี

- รู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- รู้จักเลือกเล่น ทำงานตามที่ตนชอบ สนใจและทำได้
- เริ่มรู้จักชื่นชมในความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
- มีความมั่นใจในตนเองและกล้าแสดงออก

3. คุณธรรมและจริยธรรม

วัย 3-4 ปี

- เริ่มแสดงความรักเพื่อนและสัตว์เลี้ยง
- ไม่ทำร้ายผู้อื่นเมื่อไม่พอใจ
- เริ่มรู้ว่าของสิ่งใดเป็นของตนและสิ่งใดเป็นของผู้อื่น
- เริ่มรู้จักเก็บของเล่น
- เริ่มรู้จักการรอคอย
- เริ่มตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ ได้

วัย 4-5 ปี

- แสดงความรักเพื่อนและสัตว์เลี้ยง
- ไม่ทำร้ายผู้อื่นและทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
- ไม่แย่งหรือหยิบของของผู้อื่นมาเป็นของตน
- รู้จักเก็บของเล่นเข้าที่
- รู้จักการแบ่งปันและรอคอยอย่างเหมาะสมกับวัย
- รู้จักการตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ และเริ่มเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้น

วัย 5-6 ปี

- แสดงความรักเด็กที่เล็กกว่าและสัตว์ต่าง ๆ
- ไม่ทำร้ายผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเสียใจ
- ไม่หยิบของของผู้อื่นมาเป็นของตน
- รู้จักจัดเก็บของเล่นเข้าที่
- รู้จักการรอคอยและการเข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง
- รู้จักการตัดสินใจเรื่องง่าย ๆ และยอมรับผลที่เกิดขึ้น

ด้านสังคม

พัฒนาการด้านสังคมเป็นความสามารถในการช่วยเหลือตนเองและการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นซึ่งสังเกตได้จากการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันการเล่นและการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป้าหมายในการพัฒนาด้านสังคมของเด็กมีดังนี้

1. การช่วยเหลือตนเอง

วัย 3-4 ปี

- รู้จักรอคอย
- ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นชนิดเดียวกัน แต่ต่างคนต่างเล่น)
- เล่นบทบาทสมมติ
- รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง

วัย 4-5 ปี

- แต่งตัวได้ ไปห้องส้วมได้เอง
- รอคอยตามลำดับก่อน-หลัง
- รู้จักการแบ่งของให้คนอื่น
- เก็บของเล่นเข้าที่ได้
- ร่วมเล่นกับคนอื่นได้

วัย 5-6 ปี

- ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง
- เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้
- พบผู้ใหญ่ รู้จักไหว้ ทำความเคารพ

- รู้จักขอบคุณ เมื่อรับของจากผู้ใหญ่
- รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

2. การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

วัย 3-4 ปี

- เริ่มรู้จักแสดงความเคารพ
- ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องใช้

วัย 4-5 ปี

- รู้จักแสดงความเคารพ
- ทักทายให้ถูกที่
- รักษาสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน

วัย 5-6 ปี

- แสดงความเคารพได้เหมาะสมกับโอกาส
- ทักทายให้ถูกที่
- ช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมรอบตัว

ด้านสติปัญญา

พัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถในด้านการรับรู้ความคิด ความเข้าใจ การใช้ภาษา ความคิดสร้างสรรค์ เป้าหมายในการพัฒนาด้านสติปัญญาของเด็กก็มีดังนี้

วัย 3-4 ปี

- ฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งง่าย ๆ ได้
- บอกชื่อของตนเองได้
- บอกสิ่งที่ต้องการได้
- รู้จักใช้คำถาม “อะไร”
- สามารถโต้ตอบด้วยประโยคสั้น ๆ ได้
- บอกชื่อสิ่งของต่าง ๆ รอบตัวได้
- จำแนกภาพที่เหมือนและแตกต่างกันได้
- ชีตเขียนเส้นอย่างอิสระได้
- จับคู่สีต่าง ๆ ได้ประมาณ 3-4 สี
- เข้าใจเปรียบเทียบขนาด เช่น “เล็ก” “ใหญ่”
- เรียงลำดับสิ่งของได้ตามขนาด
- เรียนรู้จากการสังเกตและเลียนแบบผู้อื่น
- นับปากเปล่า 1-5 ได้
- จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5
- วาดภาพตามความพอใจของตน

- เลียนแบบท่าทางการเคลื่อนไหวต่าง ๆ
- ร้องเพลง ท่องคำคล้องจองสั้น ๆ

วัย 4-5 ปี

- ฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งที่ต่อเนื่องได้
- บอกชื่อ นามสกุลของตนเองได้
- เล่าเรื่องที่พบเห็นได้
- รู้จักใช้คำถาม “ทำไม”
- อ่านภาพจากหนังสือได้
- เขียนภาพและสัญลักษณ์ตามความต้องการของตนเองได้
- ซี่และบอกสีได้ประมาณ 4-6 สี
- นับปากเปล่า 1-10 ได้
- เรียนรู้จากการสังเกต ฟังด้วยตนเอง
- เข้าใจความหมายของคำที่เปรียบเทียบ เช่น “ใหญ่” “ใหญ่มาก” “ใหญ่ที่สุด”
- เข้าใจความหมายของเวลา เช่น “เมื่อวานนี้” “วันนี้” “พรุ่งนี้”
- จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้
- สำรวจและทดลองเล่นกับของเล่นหรือสิ่งของต่าง ๆ ตามความคิดของตนได้
- วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของตนได้
- เล่นนิทานหรือเรื่องราวตามจินตนาการได้
- เคลื่อนไหวท่าทางตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการได้

วัย 5-6 ปี

- ฟังแล้วนำมาเล่าถ่ายทอดได้
- บอกชื่อ นามสกุล วันเกิด ที่อยู่ได้
- แสดงท่าทางตามคำสั่งได้ถูกต้อง
- รู้จักใช้คำถาม “อย่างไร” “ที่ไหน”
- จัดลำดับภาพจากเหตุการณ์ได้
- เขียนชื่อ นามสกุลของตนเองตามแบบได้
- บอกและจำแนกสีต่าง ๆ ได้
- รู้ค่าของจำนวน 1-10
- จำแนกสิ่งของตามสี รูปทรง ขนาดได้
- บอกเวลา “เมื่อวานนี้” “วันนี้” “พรุ่งนี้” ได้ถูก
- จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้ดี
- เริ่มสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ จากสิ่งของที่มีอยู่
- ใช้สิ่งของรอบ ๆ ตัวเป็นสื่อสมมติในการเล่น
- วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของตนได้

- เล่นนิทาน เล่นสิ่งที่ตนคิดหรือเรื่องราวตามจินตนาการได้
- เคลื่อนไหวท่าทางตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการได้
- เล่นบทบาทสมมติตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการได้

ระยะเวลาเรียน ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1-3 ปีการศึกษา โดยประมาณทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้าสถานศึกษา และรับการศึกษา

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ ประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งทั้งสองส่วนใช้เป็นสื่อในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดพัฒนาการครบทุกด้าน และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ซึ่งผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษาอาจจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบบูรณาการ หรือเลือกใช้วิธีการแบบใดก็ได้ ที่สอดคล้องกับปรัชญา และหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย และต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมค่านิยมที่พึงประสงค์และเจตคติที่ดี ตลอดจนฝึกทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะทางภาษา ทักษะทางการคิด เป็นต้น

สาระการเรียนรู้กำหนดไว้ 2 ส่วนดังนี้ คือ ประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้

1. ประสบการณ์สำคัญ

ประสบการณ์สำคัญ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็ก ทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ประกอบด้วยทักษะ กระบวนการสำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ของเด็กปฐมวัย ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเด็กโดยใช้ประสบการณ์สำคัญต่อไปนี้

1.1 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย

1.1.1 กล้ามเนื้อใหญ่

- การทำท่าทางเลียนแบบ และเล่นบทบาทสมมติ
- การเล่น
- การออกกำลังกาย
- การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่
- การเคลื่อนไหวพร้อมวัสดุ และอุปกรณ์
- การเคลื่อนไหวและจังหวะ

1.1.2 กล้ามเนื้อเล็ก และประสานสัมพันธ์

- การปั้น และประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ด้วยดินเหนียว ดินน้ำมัน ทราย ไม้ เศษวัสดุ ฯลฯ
- การเขียนภาพ และการเล่นกับสี
- การต่อของ บรจุ เท และแยกชิ้นส่วน
- การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส

1.2 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ จิตใจ

1.2.1 ดนตรี

- การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบเสียงดนตรี
- การเล่นเครื่องเล่นดนตรีง่าย ๆ เช่น เครื่องดนตรีประเภทเคาะ, ดี ฯลฯ

- การร้องเพลง

1.2.2 สุนทรียภาพ

- การชื่นชม และสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม
- สนุกสนาน กับเรื่องตลก ขำขัน และเรื่องราวเหตุการณ์ที่สนุกสนานต่าง ๆ

1.2.3 การเล่น

- การเล่นรายบุคคล กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่
- การเล่นอิสระ
- การเล่นในห้องเรียน และนอกห้องเรียน

1.2.4 คุณธรรม จริยธรรม

- การปฏิบัติตามหลักศาสนาที่นับถือ

1.3 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม

1.3.1 การเรียนรู้ทางสังคม

- การวางแผน ตัดสินใจเลือก ลงมือปฏิบัติ
- การมีประสบการณ์ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
- การแก้ปัญหาในการเล่น
- การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง และร่วมกับผู้อื่น
- การมีโอกาสได้รับรู้ความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการของตนเอง และผู้อื่น
- การมีประสบการณ์ทางการเล่นร่วมกับเด็กอื่นอย่างสร้างสรรค์
- การมีประสบการณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นไทย
- การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

1.4 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา

1.4.1 การคิด

- การรู้จักสิ่งต่าง ๆ ด้วยการมอง ฟัง สัมผัส ชิมรส และดมกลิ่น
- การเลียนแบบการกระทำ และเสียงต่าง ๆ
- การเชื่อมโยงภาพ ภาพถ่ายและรูปต่าง ๆ กับสิ่งของหรือสถานที่จริง
- การแสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุ
- การรับรู้ และแสดงความรู้สึกผ่านสื่อวัสดุ ของเล่น และผลงาน

1.4.2 ภาษา

- การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด
- การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง หรือเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง
- การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ
- การสนุกกับการฟังเรื่องราวนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน
- การสนุกกับการเขียนในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ที่สื่อ ความหมายต่อเด็กตามธรรมชาติ
เขียนภาพ เขียนขีดเขียน เขียนคล้ายตัวอักษร เขียนเหมือนสัญลักษณ์ เขียนแผนภูมิ

- การสนุกกับการอ่านในหลายรูปแบบ ผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายตามธรรมชาติ อ่านภาพ นิทานหรือสัญลักษณ์
- การเล่นเกมบทบาทสมมติ

1.4.3 คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

1) การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ ได้แก่

- การสำรวจ และอธิบายความเหมือน ความต่างของสิ่งต่าง ๆ
- การจัดคู่ การจำแนก และการจัดกลุ่ม
- การคาดคะเนสิ่งต่าง ๆ
- การตั้งสมมติฐาน
- การทดลองสิ่งต่าง ๆ
- การสืบค้นข้อมูล
- การใช้ หรืออธิบายสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- การเปรียบเทียบ เช่น ยาว สั้น ขรุขระ เรียบ ฯลฯ
- การเรียงลำดับสิ่งต่าง ๆ

2) จำนวน

- การเปรียบเทียบจำนวน มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน
- การนับสิ่งต่าง ๆ
- การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง

3) มิติสัมพันธ์(พื้นที่/ระยะ)

- การต่อเข้าด้วยกัน การแยกออก การบรรจุ และการเทแยก
- การสังเกตสิ่งต่าง ๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่าง ๆ กัน
- การมีประสบการณ์ และการอธิบายในเรื่องตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันเช่น บน/ล่าง ฯลฯ
- การมีประสบการณ์ และการอธิบายในเรื่องทิศทางการเคลื่อนที่ของคน และสิ่งต่าง ๆ เช่น บน/ล่าง หน้า/หลัง ฯลฯ
- การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ด้วยภาพวาดภาพถ่ายและรูปภาพ

4) เวลา

- การเริ่มต้น และการหยุด การกระทำโดยสัญญาณ
- การมีประสบการณ์ และเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ ฯลฯ
- การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดู
- การมีประสบการณ์ และการเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ

2. สารที่ควรเรียนรู้

สารที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจ

ของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้นทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สารที่เด็กระบุอายุ 3-5 ปี ควรเรียนรู้ มีดังนี้

2.1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จักอวัยวะต่าง ๆ วิธีระวังรักษาร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะเรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองคนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

2.2 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรได้มีโอกาสรู้จักและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องหรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

2.3 ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ

2.4 สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัสของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1. หลักการจัดประสบการณ์

- 1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
- 1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
- 1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต
- 1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
- 1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือบูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

2.9 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

2.10 จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใดและอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัย

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3.1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุมการเล่นกลางแจ้ง ใช้เวลาประมาณ 40 – 60 นาที

3.1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้องกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน

3.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรม โดย让孩子ได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

3.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดย让孩子ได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วนประกอบศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

3.2.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเองรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

3.2.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกา ข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ

3.2.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่ง ข้อมูลต่าง ๆ ทดลอง ศึกษาออกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

3.2.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษาทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษา ที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.2.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวโดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรี เป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

การประเมิน

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 – 4 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กใน

แต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคน ได้รับการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการควรยึดหลัก ดังนี้

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
 2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
 3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
 4. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน
 5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะกับเด็กรวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน
- ไม่ควรใช้การทดสอบ

สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กอายุ 3-4 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 31 – 43)

พัฒนาการ

ความหมาย

นิตยา คชภักดี (2543 : 1) ได้ให้ความหมายของ “พัฒนาการ” ไว้ว่า พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านการทำหน้าที่ (function) และวุฒิภาวะ(maturation) ของอวัยวะระบบต่าง ๆ รวมทั้งตัวบุคคล ทำให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพทำสิ่งที่ยาก สลับซับซ้อนมากขึ้น ตลอดจนการเพิ่มทักษะใหม่ ๆ และความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมหรือภาวะใหม่ในบริบทของครอบครัวและสังคม

ฉวีวรรณ กินวงศ์ (อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 8) ได้กล่าวถึง ความหมายของคำว่า “พัฒนาการ” ในเชิงจิตวิทยาไว้ว่า พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ลักษณะของบุคคลทั้งในโครงสร้าง (structures) และแบบแผน (patterns) ของร่างกายและพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งจะดำเนินการเป็นขั้น ๆ ไปตั้งแต่แรกเกิดจนเป็นผู้ใหญ่ และเป็นแบบฉบับที่สอดคล้องกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางร่างกาย (physical development) พัฒนาการทางสติปัญญา (intelligence development) พัฒนาการทางอารมณ์ (emotion development) และพัฒนาการทางสังคมและการปรับตัว (social development)

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงลักษณะของบุคคล ทั้งในด้าน โครงสร้างหน้าที่ของร่างกายและพฤติกรรม ซึ่งจะดำเนินไปเป็นขั้น ๆ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ โดยจะเพิ่มทักษะความสามารถที่ซับซ้อนมากขึ้นและเป็นแบบฉบับที่สอดคล้องกัน

หลักการ

- นิตยา คชภักดี (2543 : 3 – 5) ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาการของมนุษย์ไว้สรุปได้ดังนี้
1. พัฒนาการเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่อง ตั้งแต่ปฏิสนธิ (conception)จนเป็นผู้ใหญ่ มีวุฒิภาวะ (maturity) และต่อไปจนตลอดชีวิต
 2. ลำดับขั้นตอน (sequence) ของพัฒนาการของแต่ละบุคคลจะมีลักษณะเดียวกันแต่อัตรา (rate) และระยะเวลาในการผ่านขั้นตอนต่าง ๆ อาจต่างกันได้ ซึ่งพัฒนาการของเด็กจะดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยขั้นตอนเป็นพื้นฐานสำหรับขั้นตอนต่อไป

3. พัฒนาการมีมิติสัมพันธ์ระหว่างกันหลายด้าน (several inter – related dimensions) พัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา สังคม จิตใจ และอารมณ์ แต่ละส่วนส่งผลกระทบซึ่งกันและกันเมื่อด้านหนึ่งก้าวหน้าอีกด้านหนึ่งจะก้าวหน้าตามด้วย

4. การเจริญเติบโตและการพัฒนาการของมนุษย์เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านพันธุกรรมกับปัจจัยด้านภาวะแวดล้อมในแต่ละช่วงชีวิต โดยปัจจัยทางพันธุกรรมเป็นตัวกำหนดศักยภาพ ส่วนปัจจัยทางภาวะแวดล้อมเป็นตัวกำหนดโอกาสความเป็นไปได้ของการที่เด็กจะเติบโตและพัฒนาตามศักยภาพนั้น ๆ

5. พฤติกรรมพัฒนาการของเด็กขึ้นอยู่กับระดับวุฒิภาวะของสมองระบบประสาทโดยตรงกล่าวคือระบบประสาทที่ควบคุมอวัยวะหรือระบบต่าง ๆ จะต้องพัฒนาอย่างเต็มที่ก่อนที่ระบบหรืออวัยวะนั้น จะทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์

6. ทิศทางของพัฒนาการเริ่มจากศีรษะไปเท้า ส่วนการควบคุมการทำงานของแขนขาจะมีทิศทางจากส่วนใกล้ตัวไปส่วนปลาย

7. พัฒนาการทางการเคลื่อนไหวจะเปลี่ยนจากปฏิกิริยาสะท้อน(reflex) มาเป็นการเคลื่อนไหวที่ควบคุมได้(voluntary movement)

8. พัฒนาการทางพฤติกรรมเริ่มจากการแสดงออกแบบรวม ๆ ก่อนที่จะเปลี่ยนไปเป็นพฤติกรรมที่เจาะจง

9. พัฒนาการของเด็กจะก้าวหน้าตามลำดับได้เมื่อเด็กมีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง จากประสาทสัมผัสต่าง ๆ จากการคิด พุด และลงมือทำ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 8 – 9) ได้กล่าวถึงหลักพัฒนาการของเด็กไว้ดังนี้

1. พัฒนาการจะเป็นไปตามแบบแผนเฉพาะ นั่นคือ ในการพัฒนาของเด็กจะมีแบบแผนของการพัฒนาเป็นระยะ ๆ มิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ พัฒนาการทางร่างกายจะมีทิศทางของพัฒนาการที่ถูกกำหนดแน่นอนเป็นทิศทางด้วยกัน คือ ทิศทางที่ 1 พัฒนาการจะเริ่มจากส่วนบนลงมาส่วนล่าง และทิศทางที่ 2 พัฒนาการจะเริ่มจากแกนกลางของลำตัวไปสู่อวัยวะส่วนข้างที่ไกลออกไป

2. พัฒนาการจะเริ่มจากส่วนใหญ่ไปสู่ส่วนย่อย นั่นคือ เด็กทารกจะมีการเคลื่อนไหวทั้งตัว ก่อนส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกาย หรือจากพฤติกรรมทั่ว ๆ ไป ไปสู่พฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจง ทั้งนี้ พัฒนาการจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยไม่มีการหยุดหรือขาดตอน และถ้าพัฒนาการระยะใดระยะหนึ่งบกพร่อง ก็จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการในระยะต่อไปด้วย

3. อัตราพัฒนาการของเด็กแต่ละคนแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใหญ่ ๆ 2 องค์ประกอบ คือ พันธุกรรมและสภาพแวดล้อม

4. อัตราพัฒนาการส่วนต่าง ๆ ของร่างกายแตกต่างกัน กล่าวคือ อวัยวะต่าง ๆ หรือส่วน ๆ ของร่างกายจะมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน ไม่เติบโตพร้อมกันหมดในเวลาเดียวกัน

5. พัฒนาการทุกด้านจะสัมพันธ์กันและเราสามารถทำนายพัฒนาการของเด็กได้พัฒนาการในทุก ๆ ด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจริยธรรมจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหมดถ้าพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งบกพร่องก็จะนำไปสู่ความบกพร่องในด้านอื่น ๆ ต่อไป

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการนั้น มีนักจิตวิทยาพัฒนาการได้กำหนดไว้ขอเสนอ ดังนี้

เพียเจต์ (piaget Jean, 1969) ได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา โดยได้แสดงขั้นตอนของพัฒนาการของเด็กไว้ สรุปได้ดังนี้

1. วัยแห่งการใช้ประสาทสัมผัส (sensorimotor stage) นับตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งอายุ 18 เดือน เด็กจะเรียนรู้จากของจริง คน สัตว์ สิ่งแวดล้อม สามารถค้นหาสิ่งที่ต้องการโดยการเดาสุ่ ใช้ประสาทสัมผัสเพื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

2. วัยปฏิบัติตนเพื่อเตรียมตัว พร้อมทั้งจะกระทำตามความคิด (preconcrete operational stage) มีอายุระหว่าง 1 ขวบครึ่ง – 6 ขวบ เป็นวัยเริ่มเรียนรู้ภาษาพูดและสื่อความหมายต่าง ๆ มีความสามารถที่จะรับรู้ทั้งที่มีเหตุผลและไม่มีเหตุผล เรียนรู้โดยการเล่นและลองผิดลองถูก มีความสามารถในการเชิงวิเคราะห์ รู้จักโต้ตอบคำถามปัญหาต่าง ๆ

จากการพัฒนาการทางด้านอารมณ์ดังกล่าว สรุปได้ว่า อารมณ์ของเด็กปฐมวัยจะเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะเด็กยังไม่สามารถจะควบคุมหรือเก็บอารมณ์ของตนเองได้ ต่อมาเมื่อมีวุฒิภาวะและมีการเรียนรู้มากขึ้น เด็กก็จะสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ซึ่งจะขึ้นอยู่กับกรอบคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครู ผู้เกี่ยวข้อง และองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างด้วยเช่นกัน

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์ (Piaget) ได้ศึกษาจริยธรรมของเด็กโดยการสังเกตจากการที่เด็กเล่นเกม เขาอธิบายว่าจริยธรรมแฝงอยู่ในกฎเกณฑ์ต่างๆ ทุกชนิด และการเล่นเกมต่างๆ ของเด็กจะต้องมีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นระบบซับซ้อน แอบแฝงอยู่ในการเล่นเกมนั้น เพียเจต์ได้อธิบายถึงพัฒนาการทางจริยธรรมที่ได้จากการศึกษา สรุปได้ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมมี 2 ขั้นตอนที่เป็นพื้นฐาน คือ

1. การฝึกหัดตามกฎเกณฑ์ เป็นช่วงอายุก่อน 8 ปี ระยะเวลาเด็กจะยึดกฎเกณฑ์ภายนอกคือ พ่อแม่ ผู้ใหญ่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็ก กฎเกณฑ์จะมีลักษณะตายตัว เด็กจะไม่คำนึงถึงแรงจูงใจต่าง ๆ หรือเหตุของการกระทำโดยแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 เด็กพยายามทำตาม เลียนแบบอย่างคนอื่นเพราะเด็กยังไม่รู้กฎเกณฑ์

ขั้นที่ 2 เด็กจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง พฤติกรรมจะเกิดจากตนเองรวมกับการทำตามอย่างของคนอื่นที่เล่นเป็นการเล่นจะมุ่งเอาชนะ

ขั้นที่ 3 เด็กเกิดการร่วมมือในระหว่างผู้เล่นความสนใจจะอยู่ที่การเล่นตามกฎเกณฑ์ไม่มุ่งเอาชนะ

ขั้นที่ 4 เด็กนอกจากจะมีการร่วมมือในการเล่นตามกฎเกณฑ์แล้วยังทำตามกฎเกณฑ์ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบเฉพาะตนเอง

เพียเจต์ กล่าวว่า การที่เด็กพัฒนาจากการรับกฎเกณฑ์ที่ตายตัวจากอิทธิพลภายนอกมาเป็นกฎเกณฑ์ของตนเองได้ เนื่องจากพัฒนาการทางสติปัญญาความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนและอายุ

2. ความสำนึกในกฎเกณฑ์ เด็กเริ่มมีกฎเกณฑ์ของตนเอง ระยะเวลาพัฒนาการทางจริยธรรมเริ่มก้าวไปสู่ระดับที่มีความคิดเป็นของตนเอง ในลักษณะของการคิดถึงความยุติธรรม คิดถึงเหตุผลและผลของการกระทำ (วรภรณ์ รักวิชัย 2533 : 108 – 109)

3. ทฤษฎีพัฒนาการเหตุผลทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Moral Development Theory)

ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) เป็นนักจิตวิทยาที่กำหนดทฤษฎีพัฒนาการเหตุผลทางจริยธรรมที่มีชื่อ ระบุว่าพัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นลำดับเช่นเดียวกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ โคลเบอร์กมีความเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะต้องเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น โดยเริ่มจากขั้นแรกก่อนแต่ระยะเวลาในการอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่งนั้นจะแตกต่างกันแล้วแต่บุคคลหรือบางคนอาจอยู่ในขั้นที่คาบเกี่ยวกันก็ได้พัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นเช่นเดียวกับพัฒนาการทางด้านการคิดและเหตุผลกล่าวคือ จะค่อย ๆ มีการเปลี่ยนแปลงในการแยกแยะถึงผลดีผลเสีย แล้วนำไปก่อนให้เกิดการจัดระบบใหม่ที่จะนำไปสู่ขบวนการ สมดุลของโครงสร้างในที่สุด โคลเบอร์กได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งในแต่ละระดับจะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อยดังต่อไปนี้

1. ระดับก่อนเกณฑ์ (Preconventional Level) ระดับนี้มี 2 ขั้นคือ

1.1 หลักการหลบหลีกการลงโทษ ช่วงอายุระหว่าง 0-7 ปี ขั้นนี้เด็กจะมีพัฒนาการคิดเชิงจริยธรรมในด้านของการประพฤติดีเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ

1.2 หลักการแสวงหารางวัล ช่วงอายุระหว่าง 7-10 ปี ในขั้นนี้เด็กจะประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เพื่อให้ได้รับรางวัลและความพึงพอใจ

2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) ระดับนี้มี 2 ขั้นคือ

2.1 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ช่วงอายุระหว่าง 10-13 ปี วัยนี้จะปฏิบัติตามสิ่งที่สังคมเห็นดีงามหรือที่เรียกว่า “Good Boy/Good Girl Stage”

2.2 หลักการทำหน้าที่ทางสังคม ช่วงอายุระหว่าง 13-16 ปี วัยนี้จะรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในสังคมและรู้ว่าตนมีหน้าที่ต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดหรือคาดหวัง

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Conventional Level)

3.1 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา ช่วงอายุ 16 ปี ขึ้นไปหรือวัยผู้ใหญ่ตอนต้น วัยนี้จะสามารถเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดกับสิทธิของผู้อื่นสามารถบังคับควบคุมใจตนเองได้

3.2 หลักการยึดอุดมคติสากล ช่วงวัยผู้ใหญ่การคิดเชิงจริยธรรมในขั้นนี้ถือเป็นขั้นสูงสุดเพราะนอกจากจะมีความรู้สากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตนแล้วยังมีความยึดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายอันปลายอันเป็นอุดมคติ

จากทฤษฎีที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาจริยธรรมของเด็กจะพัฒนาเป็น 2 ลักษณะคือ เริ่มแรกจริยธรรมของเด็กจะขึ้นอยู่กับบทบาทของพ่อ แม่และบุคคลใกล้ชิดต่อมาจริยธรรมของเด็กจะเกิดจากตัวของเด็กเองเมื่อเด็กมีพัฒนาการทางความคิดได้แก่ การเข้าใจ การรับรู้และการตัดสินใจเลือกมาใช้ด้วยตนเอง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสริมแรง

ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning)

พัฒนาโดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ชื่อ สกินเนอร์ (B.F. Skinner) ซึ่งมีความเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลพวงเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม พฤติกรรมที่เกิดขึ้น (Emitted) ของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปเนื่องมาจากผลกรรม (Consequences) ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น Skinner ให้ความสนใจกับ

ผลกรรม 2 ประเภท ได้แก่ ผลกรรมที่เป็นตัวเสริมแรง (Reinforcer) ที่ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลกระทำอยู่นั้น มีอัตราการกระทำเพิ่มมากขึ้นและผลกรรมที่เป็นตัวลงโทษ (Punisher) ที่ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลกระทำนั้นยุติลง

ดังนั้นในการแก้ไขพัฒนาและส่งเสริมพฤติกรรมของบุคคลใดก็ตาม จะต้องใช้ผลกรรมเป็นตัวคอยคุมพฤติกรรมให้เหมาะสม โดยการใช้ผลกรรมเป็นตัววางเงื่อนไขให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เงื่อนไขผลกรรมที่ใช้ในการปรับพฤติกรรมโดยการใช้ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์จึงเน้นอยู่ที่ผลกรรมที่เป็นแรงเสริมที่ว่า “การกระทำใด ๆ ที่ได้รับแรงเสริมการกระทำนั้น ๆ มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น แต่การกระทำใด ๆ ที่ไม่ได้รับแรงเสริม การกระทำนั้น ๆ มีแนวโน้มที่จะลดลงและหายไปในที่สุด

การให้แรงเสริม (Reinforcement) หมายถึง การทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มขึ้นโดยการทำให้บุคคลได้รับผลกรรมที่พึงพอใจ หลังจากบุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นแล้ว ซึ่งอาจจะทำได้โดยให้สิ่งที่คุณค่าพึงพอใจ หรือนำเอาสิ่งที่คุณค่าไม่พึงพอใจออกไปจากสถานการณ์ที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ ตัวอย่างเช่น ธงชัยลบกระดานดำให้ครู ครูก็พูดว่า “ธงชัยเป็นเด็กดี ครูชอบ” หลังจากธงชัยลบกระดานดำเสร็จแล้ว พฤติกรรม “ลบกระดานดำ” จะเพิ่มมากขึ้น

ประเภทของการให้แรงเสริม

การให้แรงเสริมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การให้แรงเสริมบวก และการให้แรงเสริมลบ

1. การให้แรงเสริมบวก (Positive Reinforcement) หมายถึง การให้สิ่งเร้าที่ทำให้พฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น หรือการให้สิ่งที่คุณค่าพอใจ สบายใจ เมื่อบุคคลมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สิ่งที่ทำให้พฤติกรรมเพิ่มขึ้น เรียกว่า “ตัวแรงเสริมบวก” (Positive reinforcer) ได้แก่ ขนม ลูกกวาด อาหาร ของเล่น คำชมเชย กิจกรรมที่เด็กชอบ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้อาจจะเรียกว่า “รางวัล” แต่แรงเสริมบวกต่างจากรางวัลในแง่ที่ว่ารางวัลหมายถึงสิ่งที่ต้องให้ตอบแทนบริการต่าง ๆ หรือความสำเร็จของบุคคล ไม่จำเป็นว่าพฤติกรรมนั้นจะต้องเพิ่มขึ้น ส่วนแรงเสริมบวกนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้พฤติกรรมเพิ่มขึ้น ดังตัวอย่างจาก คำชมที่ว่า “นิติเด็กดี” เป็นการให้แรงเสริมแก่พฤติกรรม “นั่งลง” หรือครูอาจจะพูดต่อไปว่า “ครูชอบคนที่ไม่ดื้อ” ดังนั้นข้อความที่ว่า “นิติเด็กดี ครูชอบคนที่ไม่ดื้อ” เป็นตัวแรงเสริมบวก

แรงเสริมบวกมีหลายชนิด แต่แบลคแฮม และ ซิลเบอร์แมน (Blackham and Silberman. 1971 : 15) ได้แบ่งแรงเสริมบวกเป็น 3 ชนิด คือ

1.1 แรงเสริมทางสังคม (Social reinforcement) ได้แก่ คำชมเชย เช่นคำว่า “ดี” “ดีมาก” การยอมรับและการให้ความสนใจ เช่น พยักหน้า พูดคำว่า “อ้อ” ยิ้ม แตะหลังเบา ๆ แรงเสริมทางสังคมเป็นแรงเสริมที่ต้องวางเงื่อนไข และสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งใช้ได้ง่าย สะดวกและประหยัด

1.2 แรงเสริมที่เป็นสิ่งของและสัญลักษณ์ที่นำไปแลกเปลี่ยนสิ่งที่ต้องการได้ (Tangible and Token reinforcement) เป็นแรงเสริมที่กินได้ จับต้องและมองเห็นได้ ได้แก่ ขนม อาหาร ตุ๊กตา กิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กพอใจ ฯลฯ และสิ่งที่เด็กนำไปแลกเปลี่ยนสิ่งของที่ต้องการซึ่งขอเรียกว่า “สิ่งประสงค์” (Back -

up reinforces) ได้แก่ ดาว กระดุก ท่อนไม้ เป็นต้น แรงเสริมนี้เรียกว่า “แรงเสริมแลกเปลี่ยน” หรือ “เบี้ยอรรถกร” (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2549 : 173)

1.3 แรงเสริมที่อยู่ภายในตัวบุคคล (Intrinsic reinforcer) เป็นแรงเสริมที่เกิดจากภายในตัวบุคคล หลังจากที่ได้แสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหรือทำสิ่งต่าง ๆ ได้สำเร็จ

อาจแบ่งแรงเสริมบวกออกเป็นชนิดต่าง ๆ ดังนี้

1.1 แรงเสริมที่เกิดจากภายนอก ได้แก่

1.1.1 แรงเสริมทางสังคม แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ แรงเสริมทางวาจา ได้แก่ คำชมเชย คำพูดที่แสดงการยอมรับหรือเห็นด้วยและแรงเสริมที่เป็นกิริยาท่าทางและสีหน้า เช่น การพยักหน้า การแตะไหล่ การโอบกอด การยิ้ม เป็นต้น แรงเสริมทางสังคมมีข้อจำกัด คือ จะใช้ได้ต้องมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อผู้ใช้ต้องมีความจริงใจ และไม่ใช้อย่างจนเกินไป เพราะจะทำให้แรงเสริมเสื่อมคุณภาพ

1.1.2 แรงเสริมที่เป็นสิ่งของที่กินได้ จับต้องได้ เช่น อาหาร ขนม ลูกกวาด ตุ๊กตา ฯลฯ แรงเสริมที่เป็นสิ่งที่กินได้จะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อบุคคลกำลังต้องการสิ่งนั้น ฉะนั้น ควรใช้กับเด็กก่อนเวลารับประทานอาหาร หรือเวลาที่เด็กหิว

1.1.3 แรงเสริมที่เป็นกิจกรรมนั้นหนากการ (Premack Principle) กิจกรรมที่เป็นแรงเสริมนั้นต้องเป็นกิจกรรมที่เด็กชอบทำมากกว่ากิจกรรมทางการเรียน หรือใช้กิจกรรมที่เด็กชอบมากกว่ามาเป็นแรงเสริมกิจกรรมที่เด็กชอบน้อยกว่า เช่น นักเรียนทำเลขเสร็จเร็วก็จะได้ “เล่นฟุตบอล” การ “เล่นฟุตบอล” เป็นแรงเสริมดังกล่าว

1.1.4 แรงเสริมแลกเปลี่ยน (Token Economy) เป็นแรงเสริมที่สามารถนำไปแลกสิ่งที่ต้องการหรือที่เรียกว่า “สิ่งประสงค์” (Back – up reinforcer) ได้แรงเสริมแลกเปลี่ยนได้แก่ แต้ม ดาว คูปอง คะแนน ฯลฯ สิ่งของต่าง ๆ ดังกล่าวสามารถนำไปแลกสิ่ง que เด็กต้องการได้มากมาย สิ่งที่ต้องการอาจจะ เป็นของกินได้ ของเล่น หรือกิจกรรมที่ชอบก็ได้ ฉะนั้น แรงเสริมแลกเปลี่ยนจึงมีประสิทธิภาพมากกว่าแรงเสริม อย่งอื่น

ลักษณะของแรงเสริมแลกเปลี่ยน

- 1) เป็นสิ่งของที่จับต้องได้ มองเห็นได้ นับได้
- 2) สามารถเก็บไว้ได้โดยไม่เสื่อมคุณภาพ
- 3) สามารถนำไปแลกสิ่งประสงค์ได้
- 4) เด็กสามารถได้รับแรงเสริมแลกเปลี่ยนจากแหล่งหนึ่งแหล่งใดก็ได้ โปรแกรมการ

แก้ไขพฤติกรรมนั้น

- 5) เด็กต้องรู้ว่าแรงเสริมแลกเปลี่ยนสามารถแลกสิ่งประสงค์ได้
- 6) สำหรับแรงเสริมแลกเปลี่ยนที่เป็นคะแนน ไม่ควรให้มากหรือน้อยจนเกินไป

ข้อดีของแรงเสริมแลกเปลี่ยน

- 1) สามารถใช้ได้ทันที หลังจากเด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม
- 2) เป็นแรงเสริมชนิดเดียวที่สามารถสนองความต้องการของเด็กทุกคนได้
- 3) มีประสิทธิภาพในการรักษาระดับพฤติกรรมในระดับที่สูงกว่าแรงเสริมชนิดอื่น

4) ใช้อย่างง่ายและไม่รบกวนพฤติกรรมที่เด็กกำลังทำอยู่
5) สามารถนำติดตัวไปได้ทุกแห่ง และสามารถเก็บสะสมไว้ได้
6) คงสภาพเป็นแรงเสริมอยู่ได้นานและกว้างขวาง เพราะสามารถแลกเปลี่ยนของต่าง ๆ ได้มากมาย

7) สามารถใช้แรงเสริมแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมเป้าหมายกับแรงเสริมอื่น ๆ ได้ เช่น เชื่อมโยงกับอาหารที่เด็กชอบ กิจกรรมที่เด็กพอใจ

2. การให้แรงเสริมลบ (Negative Reinforcement) หมายถึง การเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมโดยการขจัดสิ่งเร้าที่บุคคลไม่พึงพอใจออกไปทันทีที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หรือการที่พฤติกรรมของบุคคลเพิ่มขึ้นเพราะพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมานั้นสามารถถอดถอนสิ่งเร้าที่ไม่น่าพึงพอใจ (Aversive Stimulus) ได้ เช่น เดโชเข้าห้องเรียนสาย ครูก็ให้เดโชยืนหน้าชั้น 5 นาที (สิ่งที่ไม่น่าพึงพอใจ) ต่อมาเดโชเข้าห้องเรียนตรงเวลา ครูก็ไม่ให้เดโชยืนหน้าชั้นอีกต่อไป พฤติกรรมเข้าห้องเรียนตรงเวลาสามารถถอดถอนสิ่งเร้าที่ไม่น่าพึงพอใจออกไปได้ ในเวลาต่อมาทำให้พฤติกรรมการเข้าเรียนตรงเวลาของเดโชเพิ่มขึ้น เราจะเห็นว่า การให้แรงเสริมลบนั่นต่างจากการลงโทษตรงที่ว่า การลงโทษนั้นเป็นการให้สิ่งเร้าที่ไม่ดีแก่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ดังตัวอย่าง ในตอนแรกเดโชเข้าห้องเรียนสาย (พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์) ครูให้ยืนหน้าชั้นเป็นการลงโทษ ต่อมาเมื่อเดโชเข้าห้องเรียนตรงเวลา (พฤติกรรมที่พึงประสงค์) ครูก็ไม่ให้เดโชยืนหน้าชั้นอีกต่อไป จึงเห็นได้ว่าการให้แรงเสริมลบนั่นเด็กจะแสดงพฤติกรรมบางอย่างเพื่อลดความไม่น่าพึงพอใจ เช่น เมื่ออยู่ในสภาพอากาศหนาว บุคคลจะสวมเสื้อกันหนาวทำให้ความหนาวซึ่งเป็นสิ่งเร้าที่ไม่น่าพึงพอใจลดลง

การพัฒนาพฤติกรรมด้วยแรงเสริมและรางวัล

การพัฒนาพฤติกรรมในระดับปฐมวัย ควรสอนด้วยเหตุผลในแง่บวกจะได้ผลมากกว่าแง่ลบ เช่น แทนที่จะไปบอกว่า “ลูกชอบทำหน้าบึ้ง หน้างอ อย่างนี้จะมีใครพูดด้วย” ให้เปลี่ยนเป็นคำพูดว่า “ถ้าลูกทำหน้าตายิ้มแย้ม จะทำให้ใคร ๆ ทั้งคุณพ่อ คุณแม่ คุณครู อยากพูดด้วย” การพูดในแง่บวกจะทำให้เด็กไม่ต่อต้าน ทั้งยังจูงใจให้อยากกระทำตามมากขึ้น เมื่ออยากให้เด็กทำอะไรต้องจูงใจด้วยการให้แรงเสริมทางบวก

วิธีการให้รางวัลเป็นกลยุทธ์ที่ดีในการเสริมแรงให้เด็กปฏิบัติในทางที่ชอบโดยมีเทคนิคในการให้รางวัลดังต่อไปนี้

1) ให้รางวัลอะไร

รางวัลควรเป็นสิ่งที่เด็กชอบและสนใจ เด็กวัย 4 – 5 ขวบ อาจชอบของเล่น แต่เด็กวัย 5 – 6 ปี ต้องการคำยกย่องชมเชย การให้ความสนใจ เด็กเล็กอาจจูงใจด้วยการให้รางวัลเป็นวัตถุสิ่งของก่อน แต่พอโตขึ้นหน่อย ก็ตรงรางวัลที่เป็นวัตถุ และให้รางวัลด้วยการยกย่อง ชมเชย แทน

2) ให้รางวัลในกรณีใดบ้าง

ควรให้รางวัลเด็กใน 3 กรณีด้วยกัน

เมื่อพบว่าเด็กทำตัวไม่ดีนัก ซึ่งมักมีสาเหตุมาจากการขาดแรงเสริม ผู้ใหญ่ควรกำหนดรางวัล โดยการตกลงกับเด็กไว้ล่วงหน้าว่า ถ้าเขาทำอะไรตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ เขาจะได้รับอะไร และเมื่อเขาทำได้ ต้องให้รางวัลทันที เช่น หากเขาทำการบ้านเสร็จเรียบร้อยได้ทุกวัน โดยไม่ต้องเตือน เป็นเวลา 1 สัปดาห์ พ่อแม่จะพาเขาไปทานข้าวนอกบ้านในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ เป็นต้น

เมื่อเด็กมีการปฏิบัติอยู่แล้ว แต่ผู้ใหญ่ต้องการให้ปฏิบัติมากขึ้น บ่อยครั้งขึ้น ก็ตั้งรางวัลให้หรือ หีบจุฑที่เป็นความเพียรพยายามออกมายกย่อง ย่อมจะเป็นแรงเสริมให้เด็กสร้างนิสัยนั้นอย่างยั่งยืน เช่น ชมเชยว่า “น่ารักมาก ที่รู้จักเก็บของเล่นเข้าทุกวัน”

เมื่อผู้ใหญ่เห็นชอบและซาบซึ้งในการกระทำใด ๆ ควรยกย่องชมเชยทันที จะเป็นรางวัลทางด้าน จิตใจซึ่งมีค่ามากกว่ารางวัลวัตถุมากมาย

3) พ่อแม่ควรปฏิบัติอย่างไร

พ่อแม่ควรให้รางวัลชมเชยในพฤติกรรมที่เด่นชัดและเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ เช่น การที่ลูก ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน การแบ่งของเล่นให้เพื่อน การแสดงพฤติกรรมทางบวกใดก็ตามที่ตรงกันข้ามกับพฤติกรรม ทางลบที่พ่อแม่ไม่ชอบ

พ่อแม่ต้องสังเกตการณ์พัฒนาของลูก และให้รางวัลตอบแทนการทำความดี ไม่ใช่การติดสินบน แลกเปลี่ยนที่เด็กไม่กระทำความผิด

การให้รางวัลต้องให้ทันทีเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ชอบ ไม่ใช่รอไปชมในวันรุ่งขึ้น และต้องให้อย่าง สม่ำเสมอ แม้จะเป็นสิ่งที่ลูกปฏิบัติซ้ำ ๆ

ควรให้บ่อย ๆ พ่อแม่อย่าประหยัคคำยกย่องชมเชยลูกด้วยเกรงว่าลูกจะเลิลง ที่จริงความดีงามนั้น ถ้าเด็กยังรู้สึกที่พ่อแม่มองเห็น เขาจะยังปฏิบัติบ่อยขึ้น

(คู่มือความรู้เพื่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์. 2549 : 23 – 26)

ซึ่งสอดคล้องกับการสร้างแรงจูงใจใฝ่ดีและรูปแบบการให้รางวัลของสุชาติ ศรีทิพยวรรณ และคณะ (2549 : 40 – 73) ดังนี้

การสร้างแรงจูงใจใฝ่ดี

การส่งเสริมให้ลูกอยากประพฤติปฏิบัติตามที่พ่อแม่ต้องการ ต้องสร้างแรงจูงใจใฝ่ดีให้กับเด็ก ในเด็กเล็ก ๆ แรงจูงใจใฝ่ดีต้องมีความเป็นรูปธรรม แล้วค่อย ๆ ลดความเป็นรูปธรรมลงเมื่อเติบโตขึ้นจนเขาสามารถขึ้นชมกับการทำความดีได้ด้วยตนเอง รู้สึกภูมิใจในการทำดีโดยไม่ต้องอาศัยคำชมจากผู้อื่น หรือแรงจูงใจจากภายนอก แรงจูงใจใฝ่ดีสามารถสร้างได้ด้วยการให้รางวัลเล็ก ๆ น้อย ๆ เมื่อลูกประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับบรรทัดฐาน ของครอบครัวและสังคม เช่น กอด หอม ขึ้นชมด้วยคำพูด พาไปรับประทานไอศกรีม ชื้อของเล่น โปรตให้ สะสมดาว นอกจากนี้ การให้เด็กได้ช่วยเหลือตัวเองอย่างเหมาะสมตามวัย เป็นการเพิ่มพูนทักษะการ ใช้ชีวิตที่ดีให้กับเด็ก และยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของแรงจูงใจใฝ่ ดีด้วยที่สำคัญต้องตอบสนองทันทีที่ลูกมีพฤติกรรมเหมาะสม เช่น

- พุดชมลูกที่ช่วยพ่อล้างรถ “วันนี้ก็ช่วยพ่อล้างรถ พ่อก็เลยล้างรถได้เร็วขึ้น ไม่อย่างนั้นป่านนี้พ่อ ก็คงยังไม่ได้กินข้าว”

- กอดลูกไว้ หลังเขานอนหลับให้น้องเล่นของเล่นโปรดของตนเอง พร้อมบอกลูกว่า“พ่อชื่นใจที่ลูกยอม เสียสละของเล่นให้น้อง พ่อรู้ว่าลูกก็ยังอยากเล่นมันอยู่”

การให้รางวัล มนุษย์ต้องการแรงเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของพฤติกรรม การให้ความรัก ความเข้าใจ เพื่อเสริมเติมความเข้มแข็งในจิตใจของเด็กสามารถทำได้ด้วยการให้รางวัล

รูปแบบการให้รางวัล

สถานการณ์ที่ควรให้รางวัลมี 3 กรณี

1. พ่อแม่ต้องบอกเสียก่อนว่าเด็กจะได้รางวัลถ้าเขาทำตามที่เราต้องการ ซึ่งเหมาะกับเด็กที่ทำตัวไม่น่ารัก เพราะขาดแรงจูงใจหรือมีความกลัวเป็นพื้นฐาน
2. พ่อแม่ไม่ต้องแจ้งล่วงหน้า เมื่อเห็นเด็กประพฤติในสิ่งที่ดีงาม ก็ให้รางวัลได้ จะใช้ได้ผลดีมาก ถ้าต้องการให้เด็กประพฤติเช่นนั้นมากขึ้น
3. เมื่อเด็กประพฤติดีอยู่เสมอ พ่อแม่ควรให้รางวัลร่วมกับการชื่นชมด้วยท่าทีหรือวาจาเป็นระยะ ประการสำคัญ การให้รางวัลจะต้องเป็นสิ่งที่เด็กชอบ ให้เสมอต้นเสมอปลายในสิ่งที่ป็นรูปธรรม ทั้งนี้รางวัลไม่ควรเป็นสิ่งที่ของราคาแพงจนเกินไป

วินัยในตนเอง

ความหมาย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวินัยในตนเองจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในด้านต่าง ๆ ดังนี้

วินัยเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม การมีวินัยเป็น สิ่งที่จะช่วยให้เด็กได้กระทำในสิ่งที่สังคมยอมรับโดยไม่มีใครมาบังคับ การฝึกวินัยจะเป็นการช่วยให้เด็กได้กระทำสิ่งต่าง ๆ โดยคำนึงถึงตนเองและผู้อื่นด้วย วินัยที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กนั้นควรจะเป็นวินัยในตนเองมากกว่าที่จะเป็นวินัยที่ตั้งอยู่บนรากฐานของการให้ปฏิบัติตามคำสั่ง ควรเป็นเรื่องของความเต็มใจมากกว่าการทำตามคำสั่งหรือเพราะการลงโทษ ภรณ์ คุรุรัตน์ (2537 : 6) ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายของวินัยในตนเองไว้ดังนี้

จินดา น้าเจริญ (2540 : 8) ให้ความหมายของวินัยในตนเองว่า ความสามารถในการควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามโดยไม่ต้องใช้คำสั่งหรืออำนาจบังคับ

สุภัก ไหวหากิจ (2543 : 8) ให้ความหมายของวินัยในตนเอง หมายถึงความสามารถของบุคคลในการใช้ความคิดที่ได้จากการเรียนรู้ ควบคุมตนเองให้ประพฤติตนได้อย่างเหมาะสม เป็นการกระทำโดยสมัครใจ ไม่มีการบังคับ เกิดจากการตระหนักในคุณค่าของการปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540 : 17) กล่าวว่าความมีวินัยหมายถึงคุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่ช่วยให้สามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตามระเบียบเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า วินัยในตนเองหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมโดยสมัคร

พฤติกรรมที่บ่งชี้ความมีวินัยในตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540 : 17-18) ได้มีการวิเคราะห์พฤติกรรมที่บ่งชี้ว่ามีความมีวินัยในตนเอง ดังนี้

1. การควบคุมตนเองทั้งกาย วาจา และใจ
2. การยอมรับทั้งผลการกระทำของตนเอง
3. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
4. การตรงต่อเวลา
5. ความมีเหตุผล
6. การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นตามกฎหมายเกณฑ์ของสังคม

7. การเคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้ทั้งหมด 14 คุณลักษณะ ดังนี้

1. มีความซื่อสัตย์
2. ตรงต่อเวลา
3. มีความอดทน ควบคุมตนเอง
4. เสียสละเพื่อส่วนรวม
5. มีความรับผิดชอบ
6. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
7. ไม่วิตกกังวล
8. มีความตั้งใจจริง
9. มีเหตุผล
10. มีความเป็นผู้นำ
11. เคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน
12. มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม
13. มีลักษณะมุ่งอนาคต
14. มีการยอมรับผลการกระทำของตนเอง

การส่งเสริมวินัยในตนเอง

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542 : 64-65) กล่าวว่า การฝึกวินัยนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เพราะวินัยมิได้หมายถึงการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระเบียบ ความเข้มงวดของการอยู่ร่วมกัน แต่วินัยหมายถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสุขสบายด้วยความเข้าใจมารยาทและเหตุผลอันดี เด็กจำเป็นต้องปลูกฝังความมีวินัย เนื่องจากการสร้างวินัยไม่ใช่การลงโทษ แต่การสร้างวินัยเกิดจากการสั่งสอนอย่างมีเหตุผล การเป็นตัวอย่างที่ดี ให้โอกาสเด็กปฏิบัติด้วยความสุข การสร้างวินัยเด็กที่ดีต้องเริ่มมาตั้งแต่แรกเกิด ด้วยการสนองตอบให้เด็กรู้สึกได้ในความรักจากพ่อแม่ ต่อมาเมื่อเด็กเริ่มโต การกำหนดวินัยในครอบครัว กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้เด็กทำต้องสอดคล้องกับอายุ อารมณ์และวุฒิภาวะของเด็ก แล้วเลือกพฤติกรรมที่ควรพัฒนาเด็ก ซึ่งในเด็กเล็กได้แก่ ความมีระเบียบ การช่วยเหลือเพื่อน การเล่นแบบมีกติกา การเป็นสมาชิกของสังคมที่ดี สิ่งสำคัญในการฝึกวินัยเด็กนอกจากความรักและเหตุผลแล้วสิ่งที่จำเป็นคือการสอนให้เด็กรู้ขอบเขตของความประพฤติด้วยความตระหนักว่าอิสรภาพที่แท้จริงคืออิสรภาพที่มีขอบเขต ไม่ใช่การทำอะไรตามใจทุกคนต้องมีขอบเขตเพื่อการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นที่ดี

สำหรับหลักของการสร้างวินัยให้กับเด็กนั้น มีดังต่อไปนี้

1. มีเจตคติที่ดีกับเด็ก การสอนวินัยต้องค่อยเป็นค่อยไป ใส่ใจและพยายามในการสร้างด้วยการใช้สัมพันธภาพที่ดีกับเด็ก ให้คำแนะนำชี้แจงถึงการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ฝึกเด็กให้รู้จักการบังคับตนเองอย่างมีเหตุผล ให้กำลังใจเมื่อเด็กทำถูกต้องและชมเชย ใช้วิธีการชักจูงใจให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากกว่าการบังคับ โดยคำนึงถึงความรู้สึกจิตใจของเด็ก และความสามารถของเด็กในการพัฒนาตามระดับอายุการสอนวินัยเด็ก

2. ให้อิสระแก่เด็กในการมีความคิดเป็นของตนเอง ด้วยการให้คำแนะนำปรึกษาเมื่อเด็กเล่นกับเพื่อน หรือมีปัญหาในการเล่น เด็กควรต้องรู้ว่าทำไมต้องมีวินัย พฤติกรรมที่ยอมรับได้และพฤติกรรมใดที่ผิดเมื่อผิดแล้ว ต้องแก้ไข เพราะหากเกิดซ้ำแล้วไปแก้ไขจะทำให้เด็กคับข้องใจ

3. สร้างให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมาย ด้วยการติดตาม ให้ข้อมูลป้อนกลับ ชี้แนะ ไม่ตีหรือว่ากล่าวเด็กให้เสียใจ ไม่เปรียบเทียบเด็กกับผู้อื่นให้เด็กรู้สึกเป็นปมด้อย แต่ประเมินให้เด็กได้เห็นถึงการพัฒนาพฤติกรรมของตนและข้อควรต้องแก้ไข

4. ให้การยกย่องชมเชยในทันทีที่เด็กกระทำหรือปฏิบัติดี อย่าพูดถึงที่ไกลเด็กไม่เข้าใจเช่น ทำดีไปเถอะ โตขึ้นแล้วจะดีเอง เด็กไม่ทราบหรือค้ายากเด็กจะไม่เข้าใจ เช่น คนดีเป็นคนเก่ง เป็นต้น ในขณะที่ฝึกเด็ก เด็กอาจจะดื้อรั้นบ้าง เอาแต่ใจตนเองบ้าง ต้องให้อภัยอย่าเอาแต่ใจ

5. การฝึกวินัยต้องทำสม่ำเสมอ เราไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กได้ทันทีทันใดต้องฝึกซ้ำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กซึมซับเป็นนิสัย เมื่อผิดต้องลงโทษทันทีเพื่อแก้ไขให้ถูกต้อง ถ้าเด็กทำดีต้องชมเชย (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2542 : 80-81)

สรุปได้ว่า การส่งเสริมให้เด็กมีวินัยในตนเองนั้นควรเริ่มตั้งแต่ปฐมวัย และใช้วิธีจริงจังมากกว่าการบังคับ ควรปลูกฝังเด็กให้เกิดวินัยในตนเองโดยตั้งอยู่บนรากฐานของการใช้เหตุผลและการให้ความรัก การฝึกวินัยควรกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปและต้องสม่ำเสมอควรฝึกจนเป็นนิสัย หรือให้เกิดความเคยชินมีการชมเชยให้กำลังใจ เมื่อเด็กประพฤติดี

วินัยกับการเก็บของเล่น

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542 : 88-96) กล่าวถึงการฝึกวินัยกับการเก็บของเล่นไว้ว่า

การฝึกระเบียบวินัยจำเป็นต้องทำในทันที และสร้างเสริมให้เป็นกิจนิสัย ลูกคนต้องฝึกต้องสอน เด็กเรียนรู้ได้จากการเห็นการเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นก็จริง แต่จะมีจุดบอดตรงที่เขาต้องการคำชี้แนะ ดังนั้นพ่อแม่ต้องสอนถ้าต้องการให้เด็กมีวินัย วิธีสอนต้องไม่เคร่งเครียดควรเป็นการเตือน การชี้แนะ และย้ำให้เห็นถึงการกระทำที่ถูกต้องแบบผ่อนคลายเป็นขั้นๆ อีกประการหนึ่ง พ่อแม่ต้องใช้คำพูดในการสอนที่เป็นรูปธรรม ทำให้ลูกมองภาพได้ชัด ไม่ใช่คำว่า “อย่า” ตัวอย่างเช่น เมื่อลูกเล่นของเล่นเสร็จแล้ว พ่อแม่ต้องถามลูกว่า “เลิกเล่นแล้วใช่ไหม” เมื่อลูกตอบว่า “ใช่” ให้พ่อแม่บอกลูกว่า “ช่วยกันเก็บของให้เรียบร้อย จะได้มีของเล่นที่ดีเก็บไว้เล่นได้สบายๆ” แล้วเก็บของให้ลูกดูพร้อมชวนให้ลูกช่วยเก็บ เมื่อเด็กเห็นแบบและเข้าใจเหตุผล เด็กจะเห็นประโยชน์ของการเก็บ แล้วเด็กจะเก็บของทุกครั้ง

ในการสอนเด็กต้องสอนด้วยอารมณ์ดีและเมื่อเด็กมีอารมณ์ดีด้วยหากเด็กทำดีเก็บของเข้าที่ต้องชมเชยให้กำลังใจที่เด็กกระทำถูก เช่น ทำเป็นอุทานว่า “โอ้โฮ ดีใจจังเลย มีเด็กเก่ง ๆ ที่นี้ด้วย เก็บของเรียบร้อยดีมาก”

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544 : 68-78) กล่าวถึงการฝึกความมีระเบียบเรียบร้อยไว้ว่า เด็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในบ้านที่เก็บข้าวของเป็นระเบียบก็จะได้รับการพัฒนานิสัยมีระเบียบ และเป็นการฝึกความรอบคอบ เด็กที่มีระเบียบจะไม่ค่อยทำของหายเพราะเขาจะเก็บของเป็นที่เป็นทางจัดวางเรียบร้อยหยิบใช้และตรวจสอบได้ง่าย พ่อแม่จึงควรฝึกความมีระเบียบให้ลูกโดย

1. พ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างของความมีระเบียบเรียบร้อย ในบางบ้านที่พ่อแม่ไม่ค่อยใส่ใจเรื่องการจัดระเบียบข้าวของภายในบ้าน ปล่อยให้กรงรัง ข้าวของวางระเกะระกะไม่เป็นที่เป็นระเบียบ ทำให้ลูก ๆ ซึมซับพฤติกรรมไม่มีระเบียบของพ่อแม่ไปด้วย สิ่งที่มีมักจะเกิดขึ้นกับครอบครัวที่ไม่มีระเบียบคือ สมาชิกจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการหาของที่ตนเองไม่รู้ว่าจะนำไปเก็บไว้ที่ไหนหรือคนอื่นหยิบไปแล้วไม่มาคืน และเมื่อหาไม่เจอก็อาจทำให้อารมณ์เสีย ไม่พอใจ เกิดการโทษกันไปมา มีแนวโน้มของหายบ่อย ๆ ดังนั้นพ่อแม่จึงควรเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยการจัดบ้านของตนให้เรียบร้อย ของใช้ภายในบ้านต้องจัดวางอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ควรแยกให้ชัดเจนว่าตู้ไหน สำหรับใส่อะไร ลิ้นชักไหนใส่อะไร จัดวางให้เป็นหมวดหมู่

2. ฝึกลูกให้เก็บสิ่งต่าง ๆ เข้าที่เดิม เมื่อลูกเราเริ่มรู้ความเราต้องสอนให้เขามีระเบียบและ มีความรับผิดชอบ สอนเขาเมื่อเขาหยิบสิ่งของขึ้นใดมาใช้ หรือหยิบของเล่นมาเล่น ให้ลูกนำไปต้องเก็บไว้ในที่ประจำทันที และที่สำคัญต้องสอนให้ลูกรู้จักรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองทำ เขาต้องจัดการด้วยตนเอง อายายอมให้เขาโยนภาระให้กับพ่อแม่หรือคนอื่น ๆ ในบ้านในเรื่องที่เขาสมควรทำได้เอง เช่น เมื่อเด็ก ๆ ทำบ้านสกปรกเลอะเทอะหรือเก็บของไม่เป็นที่เป็นทางแม่หรือพ่อไม่ควรใจดีจัดเก็บให้ แต่ควรเรียกลูก ๆ มาทำเองและอาจจะต้องมีการลงโทษกรณีที่ไม่เชื่อฟัง

ผู้วิจัยได้นำคุณลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเองมาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมการจัดเก็บของเล่น เพื่อให้เห็นถึงความมีวินัยในตนเองเมื่อเด็กปฏิบัติกิจกรรมการจัดเก็บของเล่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของรางวัลภายนอกและการรับรู้ความสามารถของคนที่มีความตั้งใจภายในของนักเรียนซึ่งมีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจภายในในการเล่นของเกมที่ได้รับรางวัลจากภายนอกเป็นเงิน กลุ่มที่ได้รับข้อมูลย้อนกลับทางบวก และกลุ่มควบคุม แต่ละกลุ่มก่อนและหลังการทดลอง
2. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการให้รางวัลภายนอกกับระดับการรับรู้ความสามารถของตน ในเรื่องแรงจูงใจภายในในการเล่น
3. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจภายในหลังการทดลอง ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับรางวัลภายนอกเป็นเงิน กลุ่มที่ได้รับข้อมูลย้อนกลับทางบวก และกลุ่มควบคุม
4. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจภายในหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนแตกต่างกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. เกมวิศกรน้อย
2. แบบสอบถามการรับรู้ความสามารถของตนในการเล่นเกมวิศกรน้อย
3. แบบสอบถามแรงจูงใจภายในในการเล่นเกมวิศกรน้อย
4. แบบสอบถามจำนวนเกมที่เล่นเสร็จ
5. แบบสังเกตพฤติกรรมการเล่นเกม

ผลการวิจัยพบว่า รางวัลภายนอกที่ไม่ได้ทำลายแรงจูงใจที่ได้รับข้อมูลป้อนกลับ และกลุ่มควบคุมหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน แต่พบว่านักเรียนที่รับรู้ความสามารถของตนในการเล่นเกมนสูง มีความสนุกในการเล่นเกนมากกว่านักเรียนที่รับรู้ความสามารถของตนต่ำ และพบว่านักเรียนที่ได้รับข้อมูลป้อนกลับมีพฤติกรรมเอาใจใส่ในเกนที่ตนเองเล่นมากกว่านักเรียนที่รับรู้ความสามารถของตนต่ำและพบว่านักเรียนที่ได้รับข้อมูลป้อนกลับมีพฤติกรรมเอาใจใส่ในเกนที่ตนเองเล่นมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

สารภี โชติรัตน์ (2542) ได้ศึกษาผลการใช้เกนตัวแบบและสถานการณ์จำลองต่อพฤติกรรมของนักเรียนอนุบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก่อนกับหลังการสอนโดยใช้เกน ใช้ตัวแบบและใช้สถานการณ์จำลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนห้วยยอดคสังวิทยาการ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 60 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เกน ใช้ตัวแบบและใช้สถานการณ์จำลอง มีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุภักดิ์ ไหวหากิจ (2543) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนการสอน คติสอนธรรม และการเล่นเกมแบบร่วมมือ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 อายุระหว่าง 5 – 6 ปี จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคติสอนธรรมมีการรับรู้วินัยในตนเองสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือแต่ไม่แตกต่างกัน

สันหพัฒน์ อรุณธารี (2543) ได้ทำการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมและสื่อในกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อสร้างระเบียบวินัย กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูอนุบาล 40 คน สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดภูเก็ต เป็นผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องระเบียบวินัยที่ควรสร้างในขณะที่เด็กทำกิจกรรมเสรีเป็นนักเรียนชั้นอนุบาล 1 จำนวน 2 ห้องเรียน จากโรงเรียนบ้านตลาดเหนือ จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองในการให้ผู้วิจัยทดลองจัดกิจกรรมและสื่อในกิจกรรมเสรี เพื่อสร้างระเบียบวินัยสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า การสอบถามความคิดเห็น การทำแบบทดสอบและการเสริมแบบรูปแบบมีความเหมาะสมอย่างยิ่งและเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับเด็กปฐมวัย เมื่อนำไปใช้กับเด็กปฐมวัยทำให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น

นิรัชรา จันทิหล้า (2541) ได้ทำการวิจัยการเปรียบเทียบผลการใช้เทคนิคเบียร์รถกับเทคนิคตัวแบบต่อพฤติกรรมการรักษาความสะอาดของชั้นเรียน และความเป็นระเบียบของอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัวของนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน เจริญนนท์อุทิศ 3 จำนวน 8 คน แบ่งเป็นกลุ่มเทคนิคเบียร์รถ 4 คน และกลุ่มตัวแบบวีดิทัศน์ 4 คน ผลการวิจัยพบว่า 1. เทคนิคเบียร์รถสามารถเพิ่มพฤติกรรมการรักษาความสะอาดของชั้นเรียนและพฤติกรรมการรักษาความเป็นระเบียบของอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัวของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 2. ตัวแบบวีดิทัศน์ สามารถเพิ่มพฤติกรรมการรักษาความสะอาดของชั้นเรียนและพฤติกรรมการรักษาความเป็นระเบียบของอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัวของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 3. การปรับพฤติกรรมการรักษาความสะอาดของชั้นเรียนและพฤติกรรมการ

รักษาความเป็นระเบียบของอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัวของนักเรียนโดยใช้ เทคนิคเบี้ยรรรกรกับเทคนิคตัวแบบที่ดี
ทัศนไม่แตกต่างกัน

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า วินัยในตนเองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัย สามารถที่
จะสอนและปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้ ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับผู้เด็กจึงควรได้ตระหนักถึงการคิดหาวิธีโดยเฉพาะ
การให้แรงเสริม เพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเองซึ่งเป็นการวางรากฐานที่ดีต่อไปในอนาคต

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 ปี จำนวน 22 คน ที่กำลัง
ศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาล 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย การทำวิจัยครั้งนี้ได้ทำการ
ทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โดยมีระยะเวลาในการทดลอง 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ในแต่ละวัน
ทำการทดลอง 1 ครั้ง ในกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ครั้งละ 20 นาที

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ประเภทดังนี้

1. แผนการจัดประสบการณ์เรียนรู้จำนวน 3 แผน แผนละ 5 วัน วันละ 20 นาที ได้แก่
 - 1.1 แผนการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ 1
 - 1.2 แผนการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ 2
 - 1.3 แผนการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ 3
2. นิทานประกอบภาพเพื่อพัฒนาพฤติกรรมด้านวินัย จำนวน 3 เรื่อง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมด้านระเบียบวินัย ของนักเรียนชั้นอนุบาล รวมทั้งหมด 3 เรื่องโดยผู้วิจัยได้เล่านิทานในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เป็นระยะเวลา 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 1 เรื่อง เรื่องละประมาณ 20 นาที
3. แบบสังเกตพฤติกรรมด้านวินัยเป็นแบบตรวจสอบพฤติกรรมด้านวินัยของนักเรียนชั้นอนุบาล ใช้สังเกตพฤติกรรม ใช้เกณฑ์การให้คะแนนจากการสังเกตพฤติกรรมแต่ละข้อแบบรูบริก (Rubric) ให้คะแนน 3 ระดับ คือ 3 2 และ 1 คะแนน

การพัฒนาหาประสิทธิภาพ

การพัฒนาความมีระเบียบวินัยโดยใช้กิจกรรมการเล่านิทานของนักเรียนชั้นอนุบาล โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย มีการดำเนินการดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล การพัฒนาความมีระเบียบวินัยโดยใช้กิจกรรมการเล่านิทานของนักเรียนชั้นอนุบาล โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย มีการดำเนินการดังนี้

- 1) กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการทดลอง คือ เด็กชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 ปี จำนวน 22 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาล 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย
- 2) แบบแผนการวิจัย ใช้แบบแผนการวิจัย คือ แบบทดลองกลุ่มเดียว โดยก่อนทดสอบก่อนเรียนรู้และหลังเรียนรู้มีแผนภาพดังนี้ (มาเรียม นิลพันธ์, 2551, หน้า 144)

แสดงภาพรูปแบบการศึกษา

เมื่อ O_1 แทน การทดสอบก่อนการพัฒนาระเบียบวินัยโดยใช้นิทานเป็นสื่อ
เมื่อ X แทน การพัฒนาระเบียบวินัยโดยใช้นิทานเป็นสื่อ
เมื่อ O_2 แทน การทดสอบหลังการพัฒนาระเบียบวินัยโดยใช้นิทานเป็นสื่อ

วิธีการดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ทำการทดลองเป็นเวลา 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 1 ครั้ง ครั้งละ 20 นาที ทำการทดลองในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์

ตารางที่ 2 กำหนดการการเล่นิทานในการวิจัย

สัปดาห์ ที่	วันที่ ทดลอง	ชื่อแผนการเรียนรู้	ชื่อเรื่องนิทาน	เวลาทำ กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้วัด
1		การเก็บอุปกรณ์ของใช้	นานาเก็บของเล่น	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
1		การเก็บอุปกรณ์ของใช้	นานาเก็บของเล่น	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
1		การเก็บอุปกรณ์ของใช้	นานาเก็บของเล่น	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
1		การเก็บอุปกรณ์ของใช้	นานาเก็บของเล่น	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
1		การเก็บอุปกรณ์ของใช้	นานาเก็บของเล่น	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
2		การเก็บอุปกรณ์ของใช้	ต้นมิวีนัย	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
2		การเก็บอุปกรณ์ของใช้	ต้นมิวีนัย	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
2		การเก็บอุปกรณ์ของใช้	ต้นมิวีนัย	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
2		การเก็บอุปกรณ์ของใช้	ต้นมิวีนัย	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
2		การเก็บอุปกรณ์ของใช้	ต้นมิวีนัย	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
3		การมีระเบียบวินัย ผ่านกิจวัตร ประจำวัน	ตุ๊กตาจำ	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
3		การมีระเบียบวินัยผ่านกิจวัตร ประจำวัน	ตุ๊กตาจำ	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
3		การมีระเบียบวินัยผ่านกิจวัตร ประจำวัน	ตุ๊กตาจำ	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม
3		การมีระเบียบวินัยผ่านกิจวัตร ประจำวัน	ตุ๊กตาจำ	20นาที	แบบสังเกต พฤติกรรม

3		การมีระเบียบวินัยผ่านกิจวัตรประจำวัน	ตุ๊กตาจำ	20 นาที	แบบสังเกตพฤติกรรม
---	--	--------------------------------------	----------	---------	-------------------

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้เพื่อประเมินผลการพัฒนาความมีระเบียบวินัยโดยใช้กิจกรรมการเล่นนิทานของนักเรียนชั้นอนุบาล โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย มีการดำเนินการดังนี้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลการพัฒนาความมีระเบียบวินัยโดยใช้กิจกรรมการเล่นนิทานโดยการประเมินจากเด็กชั้นอนุบาล ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยของคะแนนการพัฒนาความมีระเบียบวินัยก่อนและหลังการใช้รูปแบบโดยสังเกตพฤติกรรมการวิเคราะห์ข้อมูลใช้แบบสังเกตลักษณะการพัฒนาความมีระเบียบวินัยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริคส์

5 ระดับ 5 คะแนน แต่ละช่วงคะแนนมีความหมาย ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง มีลักษณะพฤติกรรม 9 - 10 ครั้ง

4 คะแนน หมายถึง มีลักษณะพฤติกรรม 7 - 8 ครั้ง

3 คะแนน หมายถึง มีลักษณะพฤติกรรม 5 - 6 ครั้ง

2 คะแนน หมายถึง มีลักษณะพฤติกรรม 3 - 4 ครั้ง

1 คะแนน หมายถึง มีลักษณะพฤติกรรม 1 - 2 ครั้ง

สำหรับการให้ความหมายของค่าที่วัดได้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการให้ความหมายโดยได้มาจากแนวคิดของเบสท์ (Beat, 1968, p.195) การให้ความหมายโดยการให้ค่าเฉลี่ยเป็นรายข้อ ดังนี้

4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

3.51- 5.00 หมายถึง ระดับมาก

2.51- 5.00 หมายถึง ระดับปานกลาง

1.51- 5.00 หมายถึง ระดับน้อย

1.00 - 5.00 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรม ด้วยค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนของมาตรฐาน

2. การทดสอบค่าที (t-test) แบบ One-Group Pretest Posttest Design โดยการทดสอบก่อนเรียนรู้และหลังเรียนรู้มีแผนภาพดังนี้ (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2538: 249)

แสดงภาพการทดสอบค่าที (t-test)

ความหมายของสัญลักษณ์

กลุ่ม	ก่อนทำกิจกรรม	กิจกรรม	หลังทำกิจกรรม
ER	T_1	X	T_2

ER แทน กลุ่มทดลอง

T_1 แทน วินัยของเด็กก่อนอนุบาลก่อนทำกิจกรรม

T_2 แทน วินัยของเด็กก่อนอนุบาลหลังทำกิจกรรม

X แทน กิจกรรมการเล่นนิทานเสริมประสบการณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองในการวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติดังนี้

1. สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 หาค่าเฉลี่ย (Mean) โดยคำนวณจากหลักสูตร (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ.2538: 73)

(1) ค่าเฉลี่ย (Mean) คำนวณจากสูตรต่อไปนี้ (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538: 73)

$$\text{สูตร} \quad \bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนของคนในกลุ่มตัวอย่าง

(2) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คำนวณจากสูตรต่อไปนี้(ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538:

79

$$\text{สูตร} \quad S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน

$\sum X^2$ แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

N แทน จำนวนของคนในกลุ่มตัวอย่าง

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content

Validity)

(ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538: 73)

$$\text{สูตร} \quad IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของเกณฑ์การให้คะแนน ความสามารถด้านระเบียบวินัยของเด็ก

ปฐมวัยโดยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538: 200)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

n แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด

s_i^2 แทน คะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ

s_t^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือทั้งฉบับ

3. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบสมมุติฐาน

3.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนทดลองและหลังทดลองโดยใช้ t-test แบบ

Dependent Samples โดยคำนวณสูตร (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538 : 104)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t – distribution

D แทน ความแตกต่างของคะแนนคู่แต่ละคู่

N แทน จำนวนคู่ของคะแนน

$\sum D$ แทน ผลรวมทั้งหมดของผลต่างของคะแนนระหว่างก่อนและ

หลังการทดลอง

$\sum D^2$ แทน ผลรวมของกำลังสองของผลต่างของคะแนนระหว่างก่อน

และหลังการทดลอง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการวิจัยการพัฒนาศักยภาพมีระเบียบวินัยโดยใช้กิจกรรมการเล่นิทานของนักเรียนชั้นอนุบาล ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมและประเมินค่าคะแนนจากพฤติกรรมจำนวน 3 สัปดาห์ มีรายการประเมินดังนี้

1. เกือบของเล่นอย่างทะนุทะนอม
2. ไม่ส่งเสียงดังขณะเกือบของเล่น
3. ไม่แย่งกันเกือบของเล่น
4. เกือบของเล่นทุกครั้งโดยไม่ต้องเตือน
5. เกือบของเล่นได้อย่างครบถ้วน
6. จัดวางเรียงของเล่นใส่ตู้ได้อย่างถูกต้อง
7. ช่วยเหลือเพื่อนจัดเกือบของเล่น

โดยมีคะแนนเต็มรายการละ 3 คะแนน ดังนั้นเด็กจะมีคะแนนสำหรับการปฏิบัติ 7 รายการต่อวัน มีคะแนนเต็ม 21คะแนน เมื่อเด็กปฏิบัติกิจกรรมครบใน 1 สัปดาห์ หรือปฏิบัติครบ 5 วัน คะแนนรวมจึงเป็นสัปดาห์ละ 105 คะแนน ผู้วิจัยจึงนำคะแนนในแต่ละสัปดาห์ของเด็กทุกคน มาแสดงเป็นคะแนนรวม จำนวน 3 สัปดาห์ ดังนี้

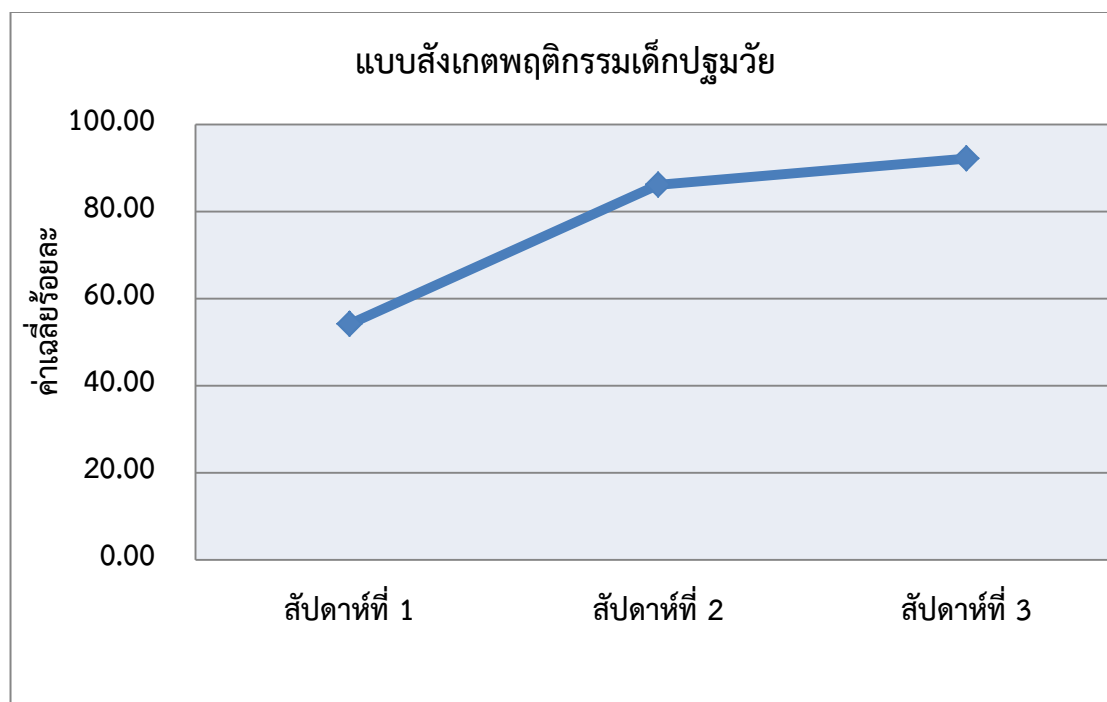
ตาราง แสดงค่าคะแนนการพัฒนาศักยภาพมีระเบียบวินัย 3 สัปดาห์

เลขที่	คะแนนรวมเต็ม 105 คะแนน		
	สัปดาห์ที่ 1	สัปดาห์ที่ 2	สัปดาห์ที่ 3
1	54	87	97
2	58	93	96
3	73	94	98
4	51	89	98
5	55	82	91
6	52	95	100
7	56	87	96
8	50	90	101
9	54	89	95
10	59	91	96
เลขที่	คะแนนรวมเต็ม 105 คะแนน		
	สัปดาห์ที่ 1	สัปดาห์ที่ 2	สัปดาห์ที่ 3
11	56	91	97
12	52	92	97
13	55	88	95
14	64	91	96
15	55	91	93
16	56	90	98
17	60	95	100
18	51	90	100
19	56	87	97
20	64	92	96
21	58	87	95
22	62	93	98
รวม	1,251	1,903	2,130
ค่าเปอร์เซ็นต์เฉลี่ย	54.16	86.15	92.21

จากตารางแสดงค่าคะแนนการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาความมีระเบียบวินัยสำหรับเด็กอนุบาลใน 2 สัปดาห์เป็นการเก็บคะแนนจากกลุ่มประชากร 22 คน ที่เป็นเด็กปฐมวัยในชั้นอนุบาล โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย มีรายการประเมิน 7 รายการ คือ

- 1.เก็บของเล่นอย่างทะนุทะนอม
- 2.ไม่ส่งเสียงดังขณะเก็บของเล่น
- 3.ไม่แย่งกันเก็บของเล่น
- 4.เก็บของเล่นทุกครั้งโดยไม่ต้องเตือน
- 5.เก็บของเล่นได้อย่างครบถ้วน
- 6.จัดวางเรียงของเล่นใส่ตู้ได้อย่างถูกต้อง
- 7.ช่วยเหลือเพื่อนจัดเก็บของเล่น

เด็กมีผลคะแนนจากผลการปฏิบัติกิจกรรมจัดเก็บของเล่นรายสัปดาห์ ตลอด 3 สัปดาห์ มีค่าร้อยละ แสดงความก้าวหน้าจาก 54.16,86.15 และ92.21 ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

วินัยในตนเองต้องมีการส่งเสริมหรือพัฒนาตั้งแต่เด็ก ทั้งนี้เพราะวัยเด็กเป็นวัยแห่งการเรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมรวมทั้งการมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมในวัยต่อไป จากการศึกษาเอกสารงานและวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยสนใจการใช้กิจกรรมการจัดเก็บของเล่น เป็นแนวทางหนึ่ง ที่เหมาะสมกับบุคลิกภาวะและความพร้อมของเด็กปฐมวัย ดังรายละเอียด การดำเนินงาน ต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยเฉลี่ยรวมของเด็ก ปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นทาน ก่อนการจัดประสบการณ์และ ระหว่างการจัดประสบการณ์ในแต่ละช่วงสามสัปดาห์

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 ปี จำนวน 22 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นเตรียมอนุบาล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย

วิธีการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์คุณลักษณะตามวัย ในด้านเด็กในความรับผิดชอบยังขาดระเบียบวินัยในตนเองซึ่งเป็นคุณลักษณะตามวัยที่จำเป็นในด้านคุณธรรมจริยธรรม
2. ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะตามวัยด้านคุณธรรมจริยธรรม เรื่องการจัดเก็บของเล่น เป็นคุณลักษณะตามวัยในพัฒนาการด้านอารมณ์ – จิตใจ
3. ศึกษาแนวทางวิธีแก้ไขปัญหาและกิจกรรมที่จะนำมาใช้การปรับปรุงประสิทธิภาพการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการด้วยกิจกรรมการจัดเก็บของเล่นเป็นวิธีการที่จะช่วยให้เด็กมีคุณลักษณะตามวัยตามที่หลักสูตรต้องการ
4. ศึกษา วางแผน ออกแบบกิจกรรมและ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5. ดำเนินการวิจัยกับกลุ่มประชากร

6. เขียนรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล มีวินัยในตนเองอยู่ในระดับสูงมีพัฒนาการที่ดีตามข้อตกลงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอด 3 สัปดาห์ จากระดับค่าร้อยละ 54.16 , 86.15 และ 92.21 ตามลำดับ

การอภิปราย

ผลจากการใช้กิจกรรมการเล่นิทานเสริมประสบการณ์ เพื่อพัฒนาความมีระเบียบวินัยในตนเอง ปรากฏว่า เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล มีวินัยในตนเองสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นผลมาจาก มีกระบวนการพัฒนา และการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์พัฒนาการและคุณลักษณะตามวัย การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดแนวทางในการวิจัย กำหนดขอบเขตการดำเนินงาน การเตรียมงานโดยการพัฒนาเครื่องมืออย่างเป็นระบบ นำไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพและมีการวางแผนและเตรียมงาน เพื่อการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมการเล่นิทานเสริมประสบการณ์ที่ใช้ในการพัฒนาเด็กให้มีวินัยในตนเอง ประกอบด้วย กิจกรรมดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ นิทานเรื่อง
2. กิจกรรมการให้แรงเสริมแลกเปลี่ยน ได้แก่
 - 2.1 การให้เด็กจัดทำสมุดเด็กดีเป็นรายบุคคล
 - 2.2 การให้รางวัลด้วยการติดสติ๊กเกอร์ในสมุดเด็กดีแสดงการยอมรับความประพฤติเมื่อผ่านเกณฑ์

รายวัน

2.3 ให้เด็กสามารถเลือกรางวัลได้ด้วยตนเองเมื่อปฏิบัติกิจกรรมผ่านเกณฑ์ครบ 1 สัปดาห์ ซึ่งเป็น สติ๊กเกอร์รูปภาพที่เด็กชอบ นำไปติดในสมุดเด็กดี

การจัดกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานพัฒนาสุขภาพ (2549 : 25) กล่าวว่าเมื่อต้องการให้เด็กทำอะไรก็ตามต้องจูงใจด้วยแรงเสริมทางบวกวิธีการให้รางวัลเป็นกลยุทธ์ที่ดีในการเสริมแรงให้เด็กปฏิบัติในทางที่ชอบ นอกจากนี้ต้องอารี พันธมณี (2548 : 4) กล่าวถึงความมีวินัยไว้ว่า วินัยเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องปลูกฝังกันมาตั้งแต่เล็กเพราะวินัยนอกจากจะทำให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีความเจริญก้าวหน้าแล้วคนมีวินัยในตนเองมักเป็นคนที่ประสบความสำเร็จ ทั้งด้านการเรียน การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต

ข้อเสนอแนะ

จากประสบการณ์ด้านการสอน และประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาวินัยในตนเองสำหรับเด็กปฐมวัยครั้งนี้สามารถนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะดังนี้

1. ก่อนนำไปใช้ครูผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตร แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการ ด้านต่างๆ ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานิยในตนเอง ให้เข้าใจอย่างชัดเจนเพื่อประยุกต์แนวคิด หลักการและและทฤษฎี มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. การดำเนินการพัฒนาความมีวินัยในตนเองมักถูกมองว่าเป็นเรื่องยากและเป็นนามธรรม แต่ความเป็นจริงแล้ว สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ในเด็กทุกวัยเพียงแต่ต้องมีวิธีการและกระบวนการที่เหมาะสม และต่อเนื่อง ประเด็นสำคัญคือต้องค่อยเป็นค่อยไป

3. ก่อนดำเนินการต้องเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ มาเป็นอย่างดี เพราะเด็กมีช่วงความสนใจสั้นต้องจัดกิจกรรม โดยเฉพาะการเล่นให้เด็กมีความประทับใจ จะเป็นการสร้างแรงจูงใจได้เป็นอย่างดี

4. การกำหนดเวลา ในการปฏิบัติกิจกรรมเด็กจะยังดูเวลาไม่เป็นแต่เด็กสามารถจำตัวเลขได้เมื่อครูผู้สอนกำหนดเวลาในการจัดเก็บของเล่น 10 นาที ครูควรพูดว่า ให้เวลาเก็บของเล่นจนกว่าเข็มยาวจะชี้ที่เลข 5 (ขณะนั้นเข็มยาวชี้ที่เลข 3)

5. การวิจัยในลักษณะนี้สามารถนำไปใช้กับเด็กพิเศษได้

6. ก่อนดำเนินการจะต้องมีข้อมูลหรือสารสนเทศที่สมบูรณ์และถูกต้องชัดเจน กล่าวคือต้องมีการวิเคราะห์พัฒนาการ คุณลักษณะตามวัย พฤติกรรม โดยต้องใช้เครื่องมืออย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ทราบถึงปัญหาอย่างแท้จริง

7. เลือกวิธีการหรือสื่อที่จะนำมาจัดทำหรือพัฒนาโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับความพร้อมวุฒิภาวะความต้องการ ความถนัด และความสนใจของเด็กในแต่ละช่วงอายุ

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา. 2546.

กุลยา ตันติผลาชีวะ .คู่มือการเลี้ยงลูกวัยอนุบาลให้เก่ง ฉลาดเป็นคนดีมีคุณภาพ . กรุงเทพฯ : อ่านสนุก. 2547.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ยิ่งว่าอึดว่ คู่มือพัฒนาชีวิตให้ลูกน้อย. กรุงเทพฯ : ชัคเชสมิเดีย. 2544.

นิตยา คชภักดี. ขั้นตอนการพัฒนาของเด็กปฐมวัยตั้งแต่ปฏิสนธิถึง5ปี. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว. 2543.

สินหพัฒน์ อรุณธารี. การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมและสื่อในกิจกรรมเสรีสำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อสร้างระเบียบวินัย. สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ. ภูเก็ต. 2543.

สุชาดา ศรีทิพย์วรรณและคณะ. เลี้ยงลูกอย่างไรให้ “เก่ง ดี มีสุข”. กรุงเทพฯ : บริษัทธนาเพรส จำกัด.
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). การสร้างเสริมวินัยคู่มือแนะแนวทางการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. 2549.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. การปรับพฤติกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. 2549.

ภาคผนวก

เอกสารภาคผนวก

ภาคผนวก ก แผนการจัดประสบการณ์

ภาคผนวก ข แบบสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัยเรื่อง ความมีวินัยในตนเอง ขณะเก็บของเล่น

ภาคผนวก ค ภาพประกอบกิจกรรมการจัดเก็บของเล่น

ประวัติผู้ทำวิจัย

แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2
สัปดาห์ที่ 1 สาระการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก หน่วยการเรียนรู้ เด็กดีมีวินัย
สาระการเรียนรู้ย่อย การเก็บอุปกรณ์และของใช้ในห้องเรียน

1. ชื่อกิจกรรม เสริมประสบการณ์ (กิจกรรมในวงกลม)

2. จุดประสงค์

1. เด็กสามารถบอกการปฏิบัติตนเมื่อเล่นของเล่นเสร็จเรียบร้อยแล้ว
2. เด็กสามารถเล่าเรื่องจากนิทานที่ฟังได้
3. เด็กมีพฤติกรรมการแสดงออกในเรื่อง การมีระเบียบวินัยที่ดี

3. สาระการเรียนรู้

1. สาระที่ควรรู้

- สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง
- การมีระเบียบวินัย

2. ประสบการณ์สำคัญ

- สามารถบอกได้ถึงกิจวัตรประจำวันของตนเอง
- การแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- การตอบคำถามและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

4. กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูนำหนังสือนิทาน เรื่อง ตู๊ต๊ะเก็บของเล่นแล้วนะ มาเล่าให้เด็กฟัง

ขั้นสอน

1. ครูนำภาพกิจวัตรประจำวันของเด็กควรนำมาให้เด็กๆดู
2. ครูให้เด็กบอกกิจวัตรประจำที่ตนเองสามารถทำได้

ขั้นสรุป

ครูและเด็กช่วยกันสรุปกิจวัตรประจำวันที่ถูกต้อง

สื่อการสอน

หนังสือนิทาน เรื่อง นานาเก็บของเล่น

ประเมินผล

1. สังเกตจากการตอบคำถามของเด็ก
2. สังเกตการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันกับผู้อื่น
3. สังเกตจากพฤติกรรมของเด็กขณะอยู่โรงเรียนในการปฏิบัติตนในการทำกิจวัตรประจำวัน

แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2
สัปดาห์ที่ 2 สาระการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก หน่วยการเรียนรู้ เด็กดีมีวินัย
สาระการเรียนรู้ย่อย การเก็บอุปกรณ์และของใช้ในห้องเรียน

1. ชื่อกิจกรรม เสริมประสบการณ์ (กิจกรรมในวงกลม)

2. จุดประสงค์

- 1.เด็กสามารถบอกการปฏิบัติตนเมื่อเล่นของเล่นเสร็จเรียบร้อย
- 2.เด็กสามารถเล่าเรื่องจากนิทานที่ฟังได้
- 3.เด็กมีพฤติกรรมแสดงออกในเรื่อง การมีระเบียบวินัยที่ดี

3.สาระการเรียนรู้

1.สาระที่ควรรู้

- การปฏิบัติตนเมื่อเล่นของเล่นเสร็จเรียบร้อย
- การมีระเบียบวินัย

2.ประสบการณ์สำคัญ

- เล่านิทานจากเรื่องที่ฟังได้
- การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูและเด็ก
- การตอบคำถามและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

4.กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

- 1.ครูนำหนังสือนิทาน เรื่อง ตันวินัย มาเล่าให้เด็กฟัง

ขั้นสอน

- 1.ให้เด็กดูภาพจากหนังสือนิทานแล้วร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของเด็กในภาพ

นิทาน

- 2.ครูให้เด็กบอกถึงการปฏิบัติตนเมื่อเล่นของเล่นเสร็จ

ขั้นสรุป

ครูและเด็กช่วยกันสรุปข้อปฏิบัติตนเกี่ยวกับการเล่นของเล่น

สื่อการสอน

หนังสือนิทาน เรื่อง ตันวินัย

ประเมินผล

1. สังเกตจากการตอบคำถามของเด็ก
2. สังเกตการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันกับผู้อื่น
3. สังเกตจากการแสดงออกด้านพฤติกรรม

[illegible]

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่านิทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่นิทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่านิทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่นิทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่นทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่านิทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่นทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่นทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่านิทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่านิทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่านิทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่านิทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการเล่นทาน

ภาพประกอบกิจกรรมการจัดเก็บของเล่น

ภาคผนวก ข ภาพประกอบกิจกรรมการจัดเก็บของเล่น

ภาคผนวก ข ภาพประกอบกิจกรรมการจัดเก็บของเล่น

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล	นางสาวพรชนก บุตสะพรม
วัน เดือน ปี เกิด	5 ธันวาคม 2526
ที่อยู่ปัจจุบัน	210 / 12 หมู่ 5 ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท 17000
ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนเทศบาลบ้านกล้วย สังกัดเทศบาลเมืองชัยนาท ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ผู้ดูแลเด็ก
ประวัติการศึกษา	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม ปริญญาตรีนิติศาสตร์บัณฑิต (น.บ.) วิชาเอกนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร กำลังศึกษา ศีลศาสตร การศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

